

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY
CZYŻE NA LATA 2014-2017**

opracowanie mgr Joanna Sanik

Czyże, kwiecień 2014

Spis treści

I Wstęp.....	2
II Charakterystyka środowiska gminy Czyże.....	13
2.1. Położenie gminy.....	13
2.2. Klimat	14
2.3 Rzeźba terenu.....	16
2.4 Budowa geologiczna.....	16
2.5 Surowce mineralne	17
2.6 Gleby.....	18
2.7 Wody powierzchniowe.....	22
2.8 Wody podziemne	23
2.9 Powietrze atmosferyczne.....	25
2.10 Hałas.....	28
2.11 PEM.....	31
2.12 Odpady.....	32
2.13 Turystyka.....	35
2.14 Obszary cenne przyrodniczo.....	36
III Analiza SWOT.....	39
IV Cele i kierunki działań ekologicznych	41
V Instrumenty realizacji Programu.....	46
5.1. Prawne instrumenty realizacji programu.....	46
5.2. Instrumenty oddziaływania społecznego.....	46
5.3 Instrumenty ekonomiczne.....	47
5.4. Źródła finansowania zadań.....	48
VI. Wskaźniki monitorowania	56
VII Streszczenie w języku niespecjalistycznym.....	58

I Wstęp

Podstawą opracowania niniejszego dokumentu jest art. 17 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2013 poz.1232). Rada Gminy, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza i aktualizuje co 4 lata, gminny program ochrony środowiska, uwzględniając wymagania, o których mowa w art. 14. ustawy Prawo ochrony środowiska. Programy ochrony środowiska podlegają zatwierdzeniu w drodze uchwały przez Radę Gminy. Z wykonania programu sporządzane są co 2 lata raporty, które przedstawia się Radzie Gminy.

Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016 (PEP)

Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016

to dokument strategiczny, który przez określenie celów i priorytetów ekologicznych wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowisku naturalnemu. Według PEP najważniejsze działania priorytetowe na najbliższe lata, to m.in.:

- uporządkowanie gospodarki odpadami w tym zamknięcie składowisk odpadów nie spełniających wymogów UE,
- wprowadzenie w życie tzw. zielonych zamówień,
- wzmocnienie kadry inspekcji ochrony środowiska, która usprawni ochronę środowiska i pozwoli na kontrolę przestrzegania prawa,
- wspieranie platform technologicznych i ekoinnovazione w ochronie środowiska,
- przywrócenie podstawowej roli miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego jako podstawy lokalizacji inwestycji,
- opracowanie krajowej strategii ochrony gleb,
- ochrona atmosfery (w tym realizacja założeń dyrektywy unijnej CAFE, dotyczącej ograniczenia emisji pyłów),
- ochrona wód (w tym redukcja o 75% ładunku azotu i fosforu w oczyszczanych ściekach komunalnych),
- modernizacja systemu energetycznego,
- ochrona przed hałasem (w tym sporządzanie map akustycznych dla wszystkich miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców i opracowania programów ochrony środowiska przed hałasem),
- działania związane z nadzorem nad chemikaliami dopuszczonymi na rynek.

W zakresie ochrony powietrza zadania wynikające z PEP skoncentrowane będą na osiągnięciu dalszej redukcji emisji SO₂, Nox i pyłu drobnego z procesów wytwarzania energii, modernizacji systemów energetycznych oraz w dalszym ciągu opracowywanie i wdrażanie przez właściwych marszałków województw Programów naprawczych w strefach, w których notuje się przekroczenia

standardów dla pyłu drobnego PM10 i PM2,5 zawartych w Dyrektywie CAPE, poprzez eliminację niskich źródeł emisji oraz zmniejszenia emisji pyłu ze środków transportu.

Dla dziedziny ochrony zasobów naturalnych PEP formułuje cel średniookresowy w sposób następujący: „racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej”. Wskazuje się również, że „naczelnym zadaniem będzie dążenie do maksymalizacji oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne, zwiększenie retencji wodnej oraz skuteczna ochrona głównych zbiorników wód podziemnych przed zanieczyszczeniem”. Ponadto, zgodnie z PEP „naczelnym celem w zakresie ochrony zasobów wodnych jest utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód, w tym również zachowanie i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków”. Wskazuje się, że „cel ten będzie realizowany przez opracowanie dla każdego wydzielonego w Polsce obszaru dorzecza planu gospodarowania wodami oraz z Programu wodno - środowiskowego kraju”.

Pod kątem gospodarki odpadami PEP ustanowiła cele średniookresowe do 2016 r. są to m.in. utrzymanie tendencji oddzielenia ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju, zwiększenie odzysku energii z odpadów komunalnych w sposób bezpieczny dla środowiska, zamknięcie wszystkich składowisk, które nie spełniają standardów UE i ich rekultywacja, sporządzenie spisu zamkniętych oraz opuszczonych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, a także eliminacja kierowania na składowiska zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz zużytych baterii i akumulatorów. PEP wskazuje także na konieczność pełnego zorganizowania krajowego systemu zbierania wraków samochodów i demontaż pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także sugeruje zorganizowanie systemu preselekcji sortowania i odzysku odpadów komunalnych, aby na składowiska nie trafiało ich więcej niż 50% w stosunku do odpadów wytworzonych w gospodarstwach domowych. W zakresie ochrony przyrody w PEP jako priorytetowe określono zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody, dokończenie inwentaryzacji i waloryzacji różnorodności biologicznej Polski, które stworzy podstawę do ustanowienia pełnej listy obszarów ochrony ptaków i ochrony siedlisk w europejskiej sieci Natura 2000, szczególnie szybko na obszarach, na których planowane są inwestycje infrastrukturalne przewidziane do współfinansowania ze środków Unii Europejskiej, a także kontynuację tworzenia krajowej sieci obszarów chronionych (nowych parków narodowych, rezerwatów, parków krajobrazowych i pozostałych form i obiektów ochrony przyrody), z uwzględnieniem korytarzy ekologicznych, jako miejsc dopełniających obszarową ochronę przyrody. PEP wskazuje, że konieczne są dalsze prace w kierunku racjonalnego użytkowania

zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego, co oznacza rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

Konieczna jest także realizacja przez Lasy Państwowe Krajowego Programu zwiększenia lesistości, z naciskiem na tworzenie spójnych kompleksów leśnych połączonych korytarzami ekologicznymi oraz dostosowanie gospodarki leśnej do wymogów wynikających z ochrony sieci obszarów Natura 2000 (zalesienia nie mogą zagrozić utrzymaniu ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk).

W zakresie ochrony przed hałasem PEP wskazuje na konieczność dokonania wiarygodnej oceny narażania społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe, a także pilne sporządzenie map akustycznych dla miast powyżej 100 tys. Mieszkańców oraz dla dróg krajowych i lotnisk i wynikających z nich Programów ochrony środowiska przed hałasem. W PEP proponuje się, aby likwidacja źródeł hałasu została osiągnięta poprzez tworzenie stref wolnych od transportu, ograniczenie szybkości ruchu, wymianę taboru tramwajowego na mniej hałaśliwy, a także budowę ekranów akustycznych. Konieczny jest także rozwój systemu monitoringu hałasu. PEP nakłada konieczność stworzenia systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody. W przypadku wystąpienia szkody w środowisku koszty naprawy muszą w pełni ponieść jej sprawcy.

W zakresie pól elektromagnetycznych, powodowanych nie tylko przez linie wysokiego napięcia, ale także przez liczne stacje przekaźnikowe telefonii komórkowej PEP wskazuje na konieczność prowadzenia monitoringu.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013

Dokument przedstawia analizę sytuacji społeczno -gospodarczej kraju i jej regionów, formułuje najważniejsze wyzwania dla kraju w perspektywie kolejnych lat oraz określa cele zmierzające do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej z krajami i regionami Wspólnoty, prezentuje alokację środków finansowych na poszczególne programy oraz ramy systemu realizacji.

Dodatkowo przedstawiono opis programów operacyjnych, realizujących zakładane w NSRO cele.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia dla Polski jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Celami horyzontalnymi NSRO są:

- poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa,

- poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej,
- budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski,
- podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług,
- wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej,
- wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej to dokument, który identyfikuje i hierarchizuje główne cele edukacji środowiskowej, wskazując jednocześnie możliwości ich realizacji. Programem wykonawczym dla Strategii jest Narodowy Program Edukacji Ekologicznej, wskazujący zadania edukacyjne oraz podmioty odpowiedzialne za ich realizację.

Podstawowe cele Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej to:

- upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia, uwzględniając również pracę i wypoczynek człowieka, czyli objęcie permanentną edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej,
- wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej,
- tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej, stanowiących rozwinięcie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, a ujmujących propozycje wnoszone przez poszczególne podmioty realizujące projekty edukacyjne dla lokalnej społeczności,
- promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku

Strategia określa misję województwa: Województwo podlaskie regionem aktywnego i zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem walorów środowiska naturalnego, wielokulturowej tradycji i położenia przygranicznego. W ramach tej misji określone zostały cele, m.in. cel 4. Ochrona środowiska naturalnego. Realizowany ma on być poprzez następujące grupy działań:

- rozwój systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz systemu gospodarowania odpadami,
- rozwój systemów energetycznych,
- rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich,

-rozwój innowacyjności gospodarki regionu,

- rozwój kadr gospodarki regionu w tym kształcenia ustawicznego

Program ochrony środowiska województwa podlaskiego

Naczelną zasadą przyjętą w Programie jest zasada zrównoważonego rozwoju, która umożliwia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny zgodny z ochroną walorów środowiska.

Celem nadrzędnym jest „Zrównoważony rozwój województwa podlaskiego przy poprawie i promocji środowiska naturalnego”

Cel ten jest zgodny z wizją rozwoju województwa podlaskiego zdefiniowaną w Strategii rozwoju województwa podlaskiego do 2020 r.

W poszczególnych obszarach *Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014* zakłada następujące cele:

I ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO (PA)

Cel długoterminowy:

Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza.
- 2) Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych.

II GOSPODARKA WODNA (W)

Cel długoterminowy:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania

Cele krótkoterminowe:

- 1) Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej.
- 2) Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód.
- 3) Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych.
- 4) Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych.
- 5) Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek.

III OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU (OP)

Cel długoterminowy:

Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych województwa.
- 2) Wzmocnienie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia.
- 3) Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów .
- 4) Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich.
- 5) Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych.

IV OCHRONA PRZED HAŁASEM (H)

Cel długoterminowy:

Zmniejszenie zagrożenia poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas.
- 2) Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas.

V PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE (PEM)

Cel długoterminowy:

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cel krótkoterminowy:

Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych.

VI ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII (OZE)

Cel długoterminowy:

Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012-2015

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ POWIATU HAJNOWSKIEGO PRZY POPRAWIE I PROMOCJI ŚRODOWISKA NATURALNEGO

I ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO (PA)

Cel długoterminowy:

Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza.
- 2) Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych.
 - Ograniczenie niskiej emisji,
 - Modernizacja kotłowni,

- Zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie, w tym wymiana ogrzewania węglowego na gazowe, olejowe lub inne bardziej ekologiczne,
- Termomodernizacja budynków,
- Kontrola zakładów emitujących zanieczyszczenia do powietrza,
- Przebudowa, modernizacja/ poprawa stanu technicznego dróg,
- Zakup pojazdów transportu publicznego o niskiej emisji spalin (tym: zakup pojazdów spełniających normy emisji spalin euro 4, zastosowanie w komunikacji miejskiej środków transportu zasilanych paliwem alternatywnym np. gazowym cng lub odnawialnym (bioetanol) w miejsce oleju napędowego),
- Inne działania mające na celu ograniczenie emisji z transportu (w tym rozwój komunikacji zbiorowej „przyjaznej dla użytkownika”, prowadzenie odpowiedniej polityki parkingowej w centrach wymuszającej ograniczenia korzystania z samochodów).

II GOSPODARKA WODNA (W)

Cel długoterminowy:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania.

Cele krótkoterminowe:

1) Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej.

- modernizacja i rozbudowa systemów poboru i uzdatniania wody,
- budowa nowych oraz modernizacja istniejących sieci wodociągowych,
- informowanie społeczeństwa o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i wykorzystywanej w kąpieliskach.

2) Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód

- minimalizacja strat wody na przesyle wody wodociągowej,
- eliminacja nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe oraz wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle oraz wodooszczędnych technologii,
- analiza wielkości zasobów dyspozycyjnych pod kątem reglamentacji uprawnień do korzystania ze środowiska (ograniczenie poboru wód dla przemysłu i rolnictwa),
- doskonalenie monitoringu sieci wodociągowej pod względem ilościowym,
- przestrzeganie zasad poboru wód podziemnych zgodnie z zasobami dyspozycyjnymi.

3) Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych

- budowa, rozbudowa i modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemu kanalizacji,
- budowa kanalizacji deszczowej,

- budowa oczyszczalni przydomowych tam, gdzie brak będzie kanalizacji w okresie perspektywicznym,
- ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa przez wyposażenie w zbiorniki na gnojowice i płyty obornikowe i stosowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej oraz racjonalne dawkowanie i przestrzeganie agrometeorologicznych terminów stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin(szkolenia),
- ustanowienie obszarów ochronnych dla GZWP,
- wspieranie rolnictwa ekologicznego,
- prowadzenie monitoringu wód podziemnych i powierzchniowych.

4) Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych

- realizacja zwiększenia lesistości,
- dokonanie wstępnej oceny ryzyka powodzi,
- wyznaczenie obszarów zalewowych,

5) Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek

- zapewnienie ciągłości rzek poprzez udrożnienie obiektów stanowiących przeszkodę dla migracji ryb,
- ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory,
- wdrażanie małej retencji na obszarach Natura 2000 i innych cennych przyrodniczo, zwłaszcza w lasach i obszarach bagien i torfowisk.

III OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU (OP)

Cel długoterminowy:

Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych powiatu
 - kontynuowanie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000,
 - promocja walorów przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem parku narodowego i obszarów Natura 2000,
 - edukacja pracowników administracji publicznej oraz pozostałych interesariuszy w zakresie

prawnych i przyrodniczych podstaw zarządzania obszarami Natura 2000.

2) Wzmocnienie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia

- uporządkowanie kwestii planowania przestrzennego i wprowadzenie zapisów dotyczących ochrony przyrody do dokumentów planistycznych gmin i powiatu,
- opracowanie i zatwierdzenie planów ochrony dla istniejących rezerwatów przyrody oraz parku narodowego i parków krajobrazowych,
- opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000,
- systematyczne wykonywanie ocen oddziaływania na środowisko dla inwestycji mogących niekorzystnie oddziaływać na przedmiot ochrony na obszarach Natura 2000.

3) Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów

- czynna ochrona terenów podmokłych oraz łąk i pastwisk cennych przyrodniczo,
- wzbogacenie składu gatunkowego sztucznych odnowień leśnych w kierunku zgodności z siedliskiem,
- opracowanie i wdrażanie programów ochrony gatunków zagrożonych (w tym czynna ochrona fauny np. nietoperzy, bociana białego)
- przeciwdziałanie pogorszeniu się stanu siedlisk i gatunków na obszarach Natura 2000 oraz w razie potrzeby podejmowanie działań kompensacyjnych,
- monitoring stanu gatunków i siedlisk na obszarach Natura 2000.

4) Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich.

- szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu programów rolno- środowiskowych,
- szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu rolnictwa ekologicznego

5) Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych

- inwentaryzacja i rozpoznanie obszarów potencjalnie konfliktowych pod kątem sporów ochrona przyrody- rozwój gospodarczy,
- wdrożenie procesów mediacji z udziałem profesjonalnych mediatorów w przypadku istniejących konfliktów ekologicznych.

OCHRONA PRZED HAŁASEM (H)

Cel długoterminowy:

Zmniejszenie zagrożenia poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców powiatu na ponadnormatywny hałas
 - monitoring hałasu komunikacyjnego,

- zwiększenie kontroli jednostek gospodarczych w zakresie emitowanego hałasu.

2) Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas

- remont nawierzchni dotychczasowych odcinków dróg,

- opracowanie i wdrożenie zasad organizacji ruchu sprzyjających obniżeniu emisji hałasu do środowiska,

- utworzenie obszarów ograniczonego użytkowania (w przypadku braku technicznych możliwości),

- interwencyjna działalność organów kontroli środowiska w przypadku poważnych naruszeń zasad przestrzegania emisji hałasu przemysłowego do środowiska.

V PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE (PEM)

Cel długoterminowy:

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cel krótkoterminowy:

Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych.

VI ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII (OZE)

Cel długoterminowy:

Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Cel krótkoterminowy:

Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii

- termomodernizacja budynków,

- modernizacja układów technologicznych skutkująca zmniejszeniem zużycia materiałów, wody lub energii.

VII POWAŻNE AWARIE PRZEMYSŁOWE (PAP)

Cel długoterminowy:

Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii przemysłowych.

Cel krótkoterminowy:

Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych

-prowadzenie kontroli na terenach zakładów przemysłowych,

- edukacja w zakresie właściwych zachowań w sytuacjach zagrożenia wśród mieszkańców powiatu.

VIII EKSPLOATACJA SUROWCÓW NATURALNYCH (SN)

Cel długoterminowy:

Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi.

Cel krótkoterminowy:

Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i

eksploatacji kopalin

- eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin,
- wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopalin w procesie planowania przestrzennego.

IX GLEBY I ICH ZANIECZYSZCZENIA (GL)

Cel długoterminowy:

Ochrona powierzchni ziemi.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju
 - rozpowszechnienie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego,
 - przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno- błotnych przez czynniki antropogeniczne,
 - zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdevastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą.
- 2) Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja
 - rozpoznanie obszarów zanieczyszczonych,
 - rekultywacja rozpoznanych obszarów.

X EDUKACJA EKOLOGICZNA (EE)

Cel długoterminowy:

Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do możliwości wykorzystania innych alternatywnych źródeł energii,
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do uświadamiania mieszkańcom zagrożenia jakie stanowi spalanie odpadów w piecach domowych,
 - edukacja w zakresie odpowiedniego postępowania z odpadami komunalnymi,
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do kształtowania pozytywnych postaw mieszkańców w zakresie poszanowania energii.
- 2) Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej
 - propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno-

promocyjne,

- podnoszenie świadomości w zakresie negatywnego wpływu na jakość wód nieprawidłowej gospodarki ściekowej w domostwach i gospodarstwach rolnych.

3) Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

- przeprowadzenie edukacji ekologicznej celem zmniejszenia emisji hałasu, ze szczególnym naciskiem na promocję komunikacji zbiorowej, promocję proekologicznego korzystania z samochodów: carpooling (jazda z sąsiadem), ecodriving (ekojazda),

- edukacja społeczeństwa na rzecz kreowania prawidłowych zachowań w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska,

- szkolenia dla rolników z zakresu właściwego nawożenia, promocji rolnictwa ekologicznego, stosowania dobrych praktyk.

II Charakterystyka środowiska gminy Czyże

2.1. Położenie gminy

W układzie administracyjnym gmina Czyże leży w południowo –wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie hajnowskim.

Według fizyczno-geograficznej regionalizacji Polski gmina położona jest w prowincji Wysoczyzny Podlasko-Białoruskiej w Makroregionie Niziny Północnopodlaskiej oraz Mezonegionie Równiny Bielskiej. Od południowego wschodu graniczy z gminą Dubicze Cerkiewne, od południowego zachodu z gminą Orla, od północy z gminą Narew, od wschodu z gminą Hajnówka i od zachodu z gminą Bielsk Podlaski. Miejscowość Czyże jest siedzibą gminy. Gmina podzielona jest na 18 sołectw / 23 miejscowości/. Według stanu na dzień 31.12.2013 roku gminę zamieszkiwało 2 298 osób.

Sołectwa gminy Czyże:

1.Czyże

2.Hukowicze

3.Kamień

4.Klejniki I

5.Klejniki II

6.Kojły

7.Kuraszewo

8.Lady

9.Leniewo

- 10.Łuszcze
- 11.Morze
- 12.Osówka
- 13.Podrzeczany
- 14.Rakowicze
- 15.Sapowo
- 16.Szostakowo
- 17.Wólka
- 18.Zbucz

2.2. Klimat

Obszar powiatu hajnowskiego cechuje się elementami klimatu kontynentalnego umiarkowanego ciepłego i umiarkowanego wilgotnego. Nizina Północnopodlaska cechuje się najniższymi temperaturami powietrza spośród wszystkich nizinnych obszarów Polski. Powiat hajnowski znajduje się w dominacji zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Z kierunku zachodniego napływa około 36% mas powietrza, a z kierunku wschodniego około 29%. W latach 1961-1995 przeważały w skali roku cyrkulacje antycyklonowe (prawie 41%) nad cyklonowymi (32%) oraz przejściowymi (27%). Z napływem mas powietrza wiąże się ciśnienie atmosferyczne. Pomiary ciśnienia prowadzone w punkcie pomiarowym Białowieża oddają stan występujący na terenie powiatu hajnowskiego. Ciśnienie wynosiło średnio 997 hPa i wahało się w przedziale od 954 hPa do 1031 hPa.

Zachmurzenie na terenie powiatu hajnowskiego jest zróżnicowane przestrzennie. Tereny położone na wschodzie mają większe zachmurzenie. Największe średnie zachmurzenie występuje od listopada do lutego, a najmniejsze od maja do września. Na terenie powiatu odnotowuje się średnio w roku około 160 dni pochmurnych i około 30 dni pogodnych. W okolicach Białowieży średnie zachmurzenie na przestrzeni ostatnich lat wynosiło 6,8 oktantów. Powoduje to, że powiat jest pod tym względem powyżej średniej wojewódzkiej. Powiat cechuje się mniejszym usłonecznieniem o około 7% w porównaniu do średniej wojewódzkiej. Powiat pod względem usłonecznienia jest porównywalny do terenów nadmorskich i pogórza. W miesiącach od listopada do stycznia wyniosło ono średnio 1,2 h, a w okresie od maja do sierpnia 7,3 h. Średnio w skali roku docierało około 3512 MJ/m² energii słonecznej. Na miesiące grudzień-styczeń przypadało 6%-7% energii całkowitej, na miesiące letnie: czerwiec-sierpień przypadało 47% całkowitej energii docierającej.

Średnia temperatura powietrza na terenie powiatu hajnowskiego w okresie roku wahała się od 6,50C na terenach leśnych do 6,80C na obszarach niezalesionych. Skrajne temperatury

odnotowane w skali roku wahały się od -34°C do $+35^{\circ}\text{C}$ dając amplitudę wahań temperatury 69°C . W okolicach Białowieży odnotowuje się w ciągu roku około 144 dni z przymrozkami. Dni letnich o temperaturze równej i większej od 25°C odnotowuje się w skali roku od 25 do 31. Okres zimy (temperatura $\leq 0^{\circ}\text{C}$) trwa średnio około 120 dni. Dni mroźnych w okolicy Białowieży odnotowuje się około 66 (temperatura $< 0^{\circ}\text{C}$) w skali roku. Pokrywa śnieżna zalega średnio 92 dni w roku, a jej głębokość dochodzi do 95 cm na terenach leśnych Puszczy Białowieskiej. Opady śniegu stanowią około 21%-23% wszystkich opadów. Pierwsze przymrozki odnotowuje się między 5 a 13 października, a ostatnie między 2 a 7 maja. W skali roku około 154 dni są to dni bez przymrozku. Termiczny okres wegetacji roślin trwa około 180 dni. Ilość opadów na terenie powiatu jest zróżnicowana. Tereny zachodnie powiatu mają opady na poziomie 500 mm. Okolice Białowieży cechują się opadami powyżej 650 mm. Najwięcej opadów przypada na miesiące letnie (od maja do sierpnia). Stanowią one 47% wszystkich opadów rocznych. W okolicach Białowieży odnotowuje się około 23 dni z burzami. Jest to jeden z najwyższych wskaźników w województwie. Dni mglistych w skali roku odnotowuje się 45-47, głównie późną jesienią i wczesną wiosną. Średnia roczna prędkość wiatru na terenie powiatu hajnowskiego wyniosła 2,2 m/s. Na sierpień przypada najwyższa średnia wartość wiatru, a w marcu jest notowana najniższa. Na terenie powiatu dominują wiatry wiejące z kierunku południowo-zachodniego. Ogół przedstawionych czynników opisujących klimat powiatu hajnowskiego powoduje, że warunki te są charakterystyczne dla klimatu kontynentalnego cechującego się długą zimą i krótkim przedwiośniem. Warunki klimatyczne kształtują faunę i florę występującą na terenie powiatu hajnowskiego.

2.3 Rzeźba terenu

Gmina Czyże położona jest w obrębie mezoregionu Równiny Bielskiej wchodzącego w skład wielkiego regionu fizyczno – geograficznego, jakim jest Nizina Północnopodlaska. Stanowi ona na terenie gminy płaską wysoczyznę moreny dennej położoną na wysokości 160 – 175 m. n.p.m. Rzeźba terenu gminy ukształtowana została podczas zlodowacenia środkowopolskiego. Obszar gminy jest lekko falisty i w sumie słabo urozmaicony morfologicznie. W okolicy wsi Lady, Leniewo i Podrzeczany występują pojedyncze, izolowane i zdenudowane formy morenowe o wysokościach 160 – 165 m. n.p.m. Wysokości względne tych form dochodzą do 5 – 10 m. W dolinie Łoknicy, między Kuraszewem a Podrzeczanami oraz między Hukowiczami a Sapowem występuje sandr (150 – 140 m. n.p.m.). W północnej części gminy w okolicy Klejnik występują dość okazałe formy czołowomorenowe. Osiągają one wysokość 155 – 163 m n.p.m. przy wysokościach względnych 10 – 20 m. Znajdują się tu również równiny torfowisk związane z doliną Narwi. Położone są one na wysokości ok. 140 m n.p.m. Współczesne procesy geomorfologiczne na obszarze gminy nie powodują istotnych zmian w rzeźbie terenu – zmiany powodowane erozją wodną są znikome i nie wpływają na istotne zmiany w konfiguracji terenu, jedynie niewielkie zmiany w jej krajobrazie powodowane są powierzchniową eksploatacją surowców mineralnych. Niskofalista rzeźba terenów wysoczyzny gminy stanowi korzystny element środowiska przyrodniczego dla rozwoju i funkcjonowania rolnictwa, średni wskaźnik banitacji rzeźby terenu w skali 10 – punktowej IUNG wynosi 8 pkt. (średni wskaźnik dla byłego województwa białostockiego 7,7 pkt.).

2.4 Budowa geologiczna

Pod względem tektonicznym Gmina Czyże leży w obrębie Obniżenia Podlaskiego wchodzącego w skład platformy wschodnioeuropejskiej. Podłoże czwartorzędu na tym obszarze stanowią osady miocenu (trzeciorzęd). Miąższość pokrywy czwartorzędowej na terenie gminy wynosi 100 m. Czwartorzęd reprezentowany jest przez osady zlodowaceń począwszy od podlaskiego do środkowopolskiego, które są przedzielone osadami interglacjalnymi.

Najstarszym ogniwem czwartorzędu występującym na powierzchni terenu są ły, mułki i piaski zastoiskowe zlodowacenia środkowopolskiego. Odsłaniają się one w okolicy Klejnik, Kamienia i na południowy – zachód od Czyże. Ły zastoiskowe tego zlodowacenia osiagają znaczne miąższości dochodzące do 20 m. Budują one złoża surowców ilastych: Czyże i Trywieża.

Przeważającą część gminy budują gliny zwałowe stadiału mazowiecko – podlaskiego Piaski, żwiry i glazy moren czołowych tego stadiału budują odizolowane i zdenudowane wzgórza. Występują

one na północ od wsi Lady, na zachód od Podrzeczan i na północ od Czyż.

Piaski i żwiry wodnolodowcowe (sandrowe) zajmują większe obszary towarzyszące dolinie Łoknicy. Występują one także między Osówką a Łuszczami, w środkowej części gminy. Pokrywają one spłaszczone kulminacje i towarzyszą wzgórzom morenowym. Maksymalny zasięg stadiału północnomazowieckiego znaczą formy czołowomorenowe występujące w północnej części w okolicy Klejnik i Leszczyn.

Spłaszczone i obniżone fragmenty wzgórz budują piaski, żwiry i głązy lodowcowe. W holocenie w zagłębieniach bezodpływowych na północ od Leniewa tworzyły się namuły. W rozległym obniżeniu na północy gminy następowała akumulacja torfów, a w dolinie Łoknicy i jej bezimiennych dopływów tworzyły się mułki, piaski, rzadziej żwiry rzeczne budujące ich tarasy zalewowe.

2.5 Surowce mineralne

Występowanie surowców mineralnych na obszarze Gminy Czyże jest ściśle związane z utworami czwartorzędowymi. Występują one przeważnie w przypowierzchniowej warstwie utworów czwartorzędowych i są eksploatowane metoda odkrywkową.

Na terenie gminy występują następujące surowce mineralne:

- surowce ilaste ceramiki budowlanej – ily zastoiskowe stadiału maksymalnego zlodowacenia środkowopolskiego występują w środkowej i południowej części gminy w okolicy wsi Wieżanka złoża „Trywieża”, Czyże, Zbucz.
- kruszywo naturalne – występuje w północnej i środkowej części gminy w obrębie form czołowomorenowych stadiałów mazowiecko – podlaskiego i północnomazowieckiego. Surowce te występują w formie gniazd, soczewek oraz płatów osadów lodowcowych i wodnolodowcowych, a większe ich wyrobiska znajdują się w okolicy wsi Klejniki, Sapowo i Czyże.
- piaski – stanowią kopalinę towarzyszącą osadom piaszczysto – żwirowym, występującym w obrębie form czołowomorenowych i sandrów. Są one eksploatowane sporadycznie na cele lokalne.

Na terenie Gminie Czyże udokumentowano następujące złoża:

a) złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej:

Złoże „Trywieża” – zasoby szacowane na 3.672 m³,

Złoże „Czyże” – 801 tys. m³,

b) złoża kruszywa naturalnego grubego w Klejnikach szacowane na – 286,4 tys. t.

Również na terenie gminy zostały wydzielone obszary perspektywiczne występowania złóż surowców mineralnych stałych:

a) kruszywo naturalne grube i drobne:

- Klejniki zasoby szacunkowe - 50 tys. m³
- Kol. Leszczyzny – 50 tys. m³
- Kol. Klejniki - 50 tys. m³
- Podrzeczany - 25 tys. m³
- Czyże - 150 tys. m³

b) surowce ilaste ceramiki budowlanej występujące na kol. Kuraszewo

Jak wynika z Centralnej Bazy Państwowego Instytutu Geologicznego, na terenie gminy eksploatowane są złoża surowców mineralnych „Klejniki” - średnioroczne wydobycie surowca 20,8 ton/rocznie.

2.6 Gleby

Obszar Gminy Czyże w całości leży w Bielsko – Drohickim regionie glebowo – rolniczym. Gleby tego regionu zostały wykształcone z glin i ich przestrzenne zróżnicowanie jest niewielkie.

Pod względem typologicznym gleby gminy są mało zróżnicowane. Dominują gleby pseudobielicowe /A/. Mniejsze powierzchnie zajmują gleby piaskowe różnych typów genetycznych /AB/, gleby brunatne wyługowane /Bw/ oraz czarne ziemie /D/. Gleby piaskowe różnych typów genetycznych /AB/ występują w północnej i centralnej części gminy, towarzysza im gleby brunatne wyługowane /Bw/. Czarne ziemie /D/ występują we wschodniej i południowej części gminy. Gleby murszowo – mineralne oraz gleby torfowe i murszowo – torfowe występują w rozproszeniu na obszarze całej gminy, głównie na użytkach zielonych położonych w dolinach cieków wodnych i obniżeniach terenów.

Tabela 1 Użytkowanie powierzchni na terenie gminy Czyże

Jednostka terytorialna	Ogółem ha	Powierzchnia użytków rolnych (ha)	Grunty orne (ha)	Sady (ha)	Łąki (ha)	Pastwiska (ha)	Lasy i grunty leśne (ha)	Pozostałe grunty i nieużytki (ha)
Czyże	13 453	11 289	7 756	48	2 197	1 288	1 147	984
Powiat hajnowski	16 2353	67 480	39 983	200	16 344	10 953	83 714	11 171

Źródło: www.stat.gov.pl

Na terenie gminy Czyże nie były przeprowadzane badania monitoringowe jakości gleb.

Najbliższym i jedynym punktem monitoringowym na terenie powiatu hajnowskiego był punkt Podolany II na terenie gminy Białowieża.

Tabela 2 Wyniki badań gleb

Odczyn i węglany	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Odczyn "pH " w zawiesinie H ₂ O	pH	6.0	5.7	5.5	5.8
Odczyn "pH " w zawiesinie KCl	pH	4.6	4.3	4.3	4.2
Węglany (CaCO ₃)	%	n.o.	n.o.	n.o.	n.o.

Źródło: Wyniki badań gleby WIOŚ

Tabela 3 Wyniki badań gleb

Substancja organiczna gleby	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Próchnica	%	1.26	1.25	1.19	0.90
Węgiel organiczny	%	0.73	0.72	0.69	0.52
Azot ogólny	%	0.061	0.070	0.061	0.057
Stosunek C/N		12.0	10.3	11.3	9.1

Źródło: Wyniki badań gleby WIOŚ

Tabela 4 Wyniki badań gleb

Właściwości sorpcyjne gleby	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Kwasowość hydrolityczna (Hh)	cmol(+)*kg ⁻¹	3.15	3.30	3.00	2.85
Kwasowość wymienna (Hw)	cmol(+)*kg ⁻¹	0.44	0.44	0.36	0.53

Glin wymienny "Al"	cmol(+)*kg ⁻¹	0.28	0.26	0.17	0.34
Wapń wymianny (Ca ²⁺)	cmol(+)*kg ⁻¹	1.25	1.50	1.44	1.09
Magnez wymienny (Mg ²⁺)	cmol(+)*kg ⁻¹	0.26	0.25	0.28	0.11
Sód wymienny (Na ⁺)	cmol(+)*kg ⁻¹	0.03	0.03	0.03	0.05
Potas wymienny (K ⁺)	cmol(+)*kg ⁻¹	0.32	0.32	0.34	0.22
Suma kationów wymiennych (S)	cmol(+)*kg ⁻¹	1.86	2.10	2.09	1.47
Pojemność sorpcyjna gleby (T)	cmol(+)*kg ⁻¹	5.01	5.40	5.09	4.32
Wysycenie kompleksu sorpcyjnego kationami zasadowymi (V)	%	37.13	38.89	41.06	33.97

Źródło: Wyniki badań gleby WIOŚ

Tabela 5 Wyniki badań gleb

Zawartość pierwiastków przyswajalnych dla roślin	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Fosfor przyswajalny	mg P ₂ O ₅ * 100g ⁻¹	6.5	6.0	5.0	6.0
Potas przyswajalny	mg K ₂ O*100g ⁻¹	13.1	10.7	12.7	10.3
Magnez przyswajalny	mg Mg*100g ⁻¹	3.20	3.20	3.30	1.00
Siarka przyswajalna	mg S-SO ₄ *100g ⁻¹	0.75	0.88	0.63	1.38

Źródło: Wyniki badań gleby WIOŚ

Tabela 6 Wyniki badań gleb

Całkowita zawartość makroelementów	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Fosfor	%	0.031	0.040	0.036	0.031
Wapń	%	0.15	0.16	0.17	0.03
Magnez	%	0.08	0.05	0.07	0.04
Potas	%	0.07	0.06	0.07	0.05
Sód	%	0.005	0.005	0.005	0.003
Siarka	%	0.012	0.014	0.010	0.010
Glin	%	0.38	0.32	0.35	0.18
Żelazo	%	0.41	0.39	0.40	0.29

Źródło: Wyniki badań gleby WIOŚ

Tabela 7 Wyniki badań gleb

Całkowita zawartość pierwiastków śladowych	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Mangan	mg*kg ⁻¹	258	272	222	259
Kadm	mg*kg ⁻¹	0.12	0.13	0.08	0.08
Miedź	mg*kg ⁻¹	2.0	3.0	2.3	1.8
Chrom	mg*kg ⁻¹	4.0	3.7	5.0	2.6
Nikiel	mg*kg ⁻¹	2.5	2.6	3.0	2.4
Ołów	mg*kg ⁻¹	3.9	5.0	5.7	5.6
Cynk	mg*kg ⁻¹	16.8	17.2	17.4	18.9
Kobalt	mg*kg ⁻¹	1.37	1.65	1.66	1.37
Wanad	mg*kg ⁻¹	6.7	6.7	6.8	3.5
Lit	mg*kg ⁻¹	6.0	4.6	5.4	1.7
Beryl	mg*kg ⁻¹	0.13	0.13	0.13	0.11
Bar	mg*kg ⁻¹	22.4	22.1	21.5	19.1
Stront	mg*kg ⁻¹	3.9	3.4	3.7	1.7
Lantan	mg*kg ⁻¹	6.3	4.8	5.6	4.4

Źródło: Wyniki badań gleby WIOŚ

Tabela 8 Wyniki badań gleb

Pozostałe właściwości	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne suma 13 WWA	μg*kg ⁻¹	130	186	79	81
Radioaktywność	Bq*kg ⁻¹	437	329	463	459
Przewodnictwo elektryczne właściwe	mS*m ⁻¹	2.87	3.60	4.70	3.25
Zasolenie	mg KCl*100g ⁻¹	7.60	9.50	12.40	8.58

Źródło: Wyniki badań gleby WIOŚ

Wyniki powyższe są reprezentatywne dla całego powiatu, w tym również dla gminy Czyże. Mając jednak na uwadze bliskie położenie gmin, podobny stan infrastruktury oraz charakter gminy można założyć, że gleby na terenie gminy Czyże posiadają bardzo zbliżone parametry.

2.7 Wody powierzchniowe

Pod względem hydrograficznym obszar Gminy Czyże w całości leży w zlewni rzeki Narew. Sieć wodna na obszarze gminy jest słabo rozwinięta. Łączna powierzchnia wód otwartych wynosi 80,0 ha, co stanowi 0,6% obszaru gminy (średnia dla województwa podlaskiego -1,0%). Głównym elementem sieci hydrograficznej gminy jest rzeka Łoknica, lewobrzeżny dopływ Narwi, zasilana nielicznymi ciekami. Gmina leży w rejonie o bardzo ograniczonych zasobach wodnych.

Na terenie gminy Czyże nie były przeprowadzane badania monitoringowe wód powierzchniowych. Najbliższe punkty monitoringowe na terenie powiatu hajnowskiego znajdują się:

1. Narew w profilu granicznym Babia Góra (zasilającej zbiornik Siemianówka) oraz w Bondary (profil na wypływie ze zbiornika),
2. Narewka (dopływ Narwi) w profilu granicznym Białowieża,
3. Leśna Prawa (dopływ Leśnej) w profilu granicznym Topiło

Do rzeki odprowadzane są ścieki z gminnej oczyszczalni ścieków w miejscowości Czyże. Oczyszczalnia wybudowana została w roku 2006. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna typu „ Hydrocentrum” o maksymalnym dobowym dopływie ścieków 200 m³ / dobę. Oczyszczalnia posiada ważne pozwolenie wodno-prawne na odprowadzanie ścieków wydane przez Starostwo Powiatowe w Hajnówce wydane decyzją z dnia 08.03.2006 roku – znak sprawy RŚ.6223/1/06.

Zgodnie z powyższą decyzją ilość odprowadzonych ścieków wynosi:

- Q h max –14 m³ / h
- Qdmax – 200 m³ / dobę
- Q dśr- 150 m³ / dobę

Ścieki odprowadzane są przez 365 dni w roku.

Schemat technologiczny oczyszczalni ścieków tworzą następujące urządzenia:

1. punkt zlewny nieczystości płynnych
2. krata koszowa na kanale przed przepompownią
3. przepompownia ścieków
4. zbiornik retencyjno- uśredniający o pojem. 20 m³
5. piaskownik poziomo-wirowy
6. reaktor typu WGB
7. zbiornik osadu nadmiernego
8. stacja dmuchaw
9. budynek wielofunkcyjny (pomieszczenia obsługi, agregatornia, stacja mechanicznego odwodnienia, stacja dawkowania polielektrolitu i preparatu PIX)

10. studnia przepływomierza z zainstalowanym wodomierzem irygacyjnym DN 80 mm

Stężenia zanieczyszczeń w odprowadzanych ściekach oczyszczonych nie mogą przekraczać:

- BZT 5 – 25 mg O₂/l
- ChZT – 35 mg /l
- Zawiesina –125 mg O₂/l

Oczyszczone ścieki odprowadzone są do rowu melioracyjnego, uchodzącego do rzeki Łoknicy.

Łączna długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosi 9,1 km. Ze zbiorczej sieci kanalizacyjnej korzysta 648 osób z terenu gminy. Daje to 15,2 % wskaźnik podłączenia do zbiorczej sieci kanalizacyjnej.

W roku 2012 odprowadzono do oczyszczalni 17 dm³ 3 ścieków, które niosły następujący ładunek zanieczyszczeń:

- BZT 5 –88 kg/ rok
- ChZT – 527 kg/ rok
- Zawiesina – 117 kg/ rok

W wyniku oczyszczania ścieków wytworzonych zostało 1 tona osadów ściekowych. Osady po przeprowadzeniu badań i gruntów zostały wykorzystane rolniczo na terenie gminy Czyże.

2.8 Wody podziemne

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują w piaszczysto -żwiowych utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych oraz węglanowych utworach kredowych.

Wodonośność utworów kredowych i trzeciorzędowych na terenie gminy jest słabo rozpoznana. Warunki występowania wód podziemnych w obrębie czwartorzędu są bardzo skomplikowane wynikające przede wszystkim z nieciągłości warstw wodonośnych. Tym niemniej utwory czwartorzędowe stanowią główne źródło ujmowania wód podziemnych dla celów użytkowych na obszarze gminy.

W obrębie tych utworów wyróżnia się kilka poziomów wodonośnych charakteryzujących się zróżnicowaną zasobnością i zasięgiem przestrzennym. Wyróżnione poziomy wodonośne to:

- poziom wodonośny spągowy (najniższy)
- poziom wodonośny międzymorenowy
- przypowierzchniowy poziom wodonośny

Wody z ujęć czwartorzędowych, a w szczególności z poziomu wodonośnego

międzymorenowego są podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę na terenie gminy Czyże. Warstwy wodonośne tego poziomu tworzą naprzemianięte z glinami piaski i żwiry znajdujące się na znacznych głębokościach.

Jak wynika z pozwolenia wodno-prawnego z dnia 28.12.2005 wydanego przez Starostwo Powiatowe w Hajnówce – znak sprawy RŚ.6223/24/05 pobór wody na terenie gminy następuje z:

Ujęcia „Czyże”

1. Pobór wody podziemnej odbywa się ze studni głębinowych, SW-1 (studnia awaryjna) o głębokości 135m, wydajności eksploatacyjnej $Q_e = 69 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $S_e = 13,3 \text{ m}$; SW-2 (studnia podstawowa) o głębokości 140 m, wydajności eksploatacyjnej $Q_e = 96 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $S_e = 8,4 \text{ m}$.

2. Ilość pobieranej wody podziemnej nie przekraczają:

$$Q_{\max} = 25 \text{ m}^3/\text{h}$$

$$Q_{\text{dśr}} = 160 \text{ m}^3/\text{dobę}$$

3. Woda pobierana jest przez mieszkańców miejscowości: Czyże, Podrzeczany, Rakowicze, Leniewo, Łady, Łuszcze, Kuraszewo, Kamień, Kojły, Oswka, Szostakowo, Zbucz, Łoknica

4. Urządzeniami do poboru i uzdatniania wody są:

- 2 pompy głębinowe: HEBE 65x6 i G80VB,
- - 3 hydrofory o pojemności 6300 l każdy,
- - 6 odżelaziaczy o średnicy po 1400 mm każdy,
- - 6 mieszaczy wodno- powietrznych,
- - sprężarka typu WAN-ES,
- - do pomiaru ilości wody służą 2 wodomierze śrubowe zamontowane na rurociągu tłocznym
- - chlorator typu C-52

Ujęcie „Klejniki”

1. Pobór wody podziemnej odbywa się ze studni głębinowych:

- - SW-1 (studnia podstawowa) o głębokości 90 m, wydajności eksploatacyjnej $Q_e = 69 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $S_e = 21,6 \text{ m}$
- - SW-2 (studnia awaryjna) o głębokości 186 m, wydajności eksploatacyjnej $Q_e = 33 \text{ m}^3/\text{h}$ $S_e = 7,5 \text{ m}$.

2. Ilość pobieranej wody podziemnej nie przekraczają:

$$Q_{\max} = 18,8 \text{ m}^3/\text{h}$$

- $Q_{\text{dśr}} = 120 \text{ m}^3/\text{dobę}$

3. Z ujęcia pobierana jest woda na potrzeby mieszkańców miejscowości: Klejniki, Kol. Budryckie, Sapowo, Tynkowszczyzna, Leszczyny, Hukowicze, Kożyno Duże, Kożyno Małe, Istok, Tyniewiczze Duże, Tyniewiczze Małe.

4. Urządzeniami do poboru i uzdatniania wody są:

- 2 pompy głębinowe: HEBE 65x6 i G80VB,

- - 3 hydrofory o pojemności 6300 l każdy,
- - 6 odzłaziaczy o średnicy po 1400 mm każdy,
- - 6 mieszaczy wodno- powietrznych,
- - sprężarka typu WAN-ES,
- - do pomiaru ilości wody służą 2 wodomierze śrubowe zamontowane na rurociągu tłocznym
- - chlorator typu C-52

Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie gminy wynosi 69,3 km. Do sieci podłączonych jest 2006 osób, co stanowi 87,3 % wskaźnik zbiorczego zaopatrzenia w wodę. W roku 2012 ze zbiorczej sieci wodociągowej pobrano na potrzeby gospodarstw domowych 54,6 dam³ wody.

Na terenie gminy nie były przeprowadzane badania monitoringowe w ramach monitoringu Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Najbliższy punkt monitoringowy w ramach monitoringu operacyjnego znajduje się na terenie gminy Hajnówka. Punkty monitoringowe zlokalizowane są w miejscowościach: Hajnówka i Orzeszkowo. Mając na uwadze bliskie sąsiedztwo obu gmin Hajnówka i Czyże oraz pobór wody z tych samych warstw użytkowych można założyć, że parametry wód są bardzo podobne

Tabela 9 Badania jakości wód podziemnych na terenie powiatu hajnowskiego

Lp	Miejscowość	JCWpd	Głębokość do stropu warstwy wodonośnej (m)	Użytkowanie	Klasa jakości w punkcie	Wskaźniki w granicach stężeń III klasy jakości
1	Orzeszkowo	57	39	Zabudowa wiejska	III	O ₂ , As, Mn
2	Hajnówka	57	133	Grunty orne	III	O ₂ , Fe

Źródło: Raport o stanie środowiska powiatu hajnowskiego, WIOŚ Białystok

Jak wynika z danych Centralnej Bazy Danych Państwowego Instytutu Geologicznego na terenie gminy istnieją ponadto następujące udokumentowane zasoby wód podziemnych:

1. PGR Czyże
2. Otwór badawczy w miejscowości Zbucz
3. PGR Nowoberezowo w miejscowości Szostakowo

2.9 Powietrze atmosferyczne

Ogólnie głównymi źródłami zanieczyszczeń do powietrza są ciepłownie miejskie (kotłownie)- nie występujące na terenie gminy, zakłady przemysłowe oraz rozproszone, indywidualne źródła ogrzewania, a także zanieczyszczenia komunikacyjne. Do substancji mających największy udział w

emisji zanieczyszczeń pochodzących głównie z procesów spalania energetycznego należą: dwutlenek siarki, tlenek węgla, dwutlenek azotu i pyły.

WIOŚ co roku publikuje listę największych emitatorów zanieczyszczeń do powietrza w województwie. Na terenie gminy Czyże brak jest zakładów przemysłowych emitujących znaczne ilości zanieczyszczeń do atmosfery (ponad 500 ton pyłów i gazów rocznie nie licząc CO₂). Na terenie gminy istnieje 6 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej: 2 kotłownie olejowe, zaopatrujące obiekty: Urząd Gminy wraz ze świetlicą gminną o mocy 105 kW, Zespół Szkół wraz z budynkiem mieszkalnym 4-ro rodzinnym o mocy ciepłej 225 kW; : 2 kotłownie węglowe, zaopatrujące ośrodek zdrowia o mocy ciepłej 8 kW, w miejscowości Klejniki 2 bloki (po 8 rodzin) o mocy ciepłej 40kW oraz świetlice wiejskie w 9 sołectwach ogrzewane piecami opalonymi drewnem o mocy ciepłej 1,5-2,5 kW. Mniejsze źródła zanieczyszczenia powietrza to drobne, indywidualne kotłownie gospodarstw domowych opalanych głównie drewnem.

Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy którą stanowią:

-aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tys.,

- miasto (nie będące aglomeracją) o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys.,

- pozostały obszar województwa, nie wchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. Mieszkańców.

W województwie podlaskim,

ustanowiono dwie strefy:

Agglomeracja Białostocka(powiat miasto Białystok) oraz Strefa Podlaska. Gmina Czyże podobnie, jak pozostałe gminy powiatów województwa podlaskiego włączone zostały do strefy podlaskiej.

Celem corocznej oceny jakości powietrza jest przypisanie poszczególnym strefom odpowiednich klas wynikających z wpływu zaistniałych w nich zanieczyszczeń na zdrowie ludzi i roślin. W ocenie stosuje się następujące symbole klas:

A – brak przekroczeń wartości dopuszczalnej,

B – brak przekroczeń wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji,

C – przekroczenie wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji.

Zaliczenie strefy do określonej klasy wiąże się z określonymi wymaganiami, co do działań na rzecz poprawy jakości powietrza w przypadku, gdy nie są dotrzymane wartości kryterialne lub na rzecz utrzymania tej jakości (jeżeli spełnia ona przyjęte standardy).

W szczególności dotyczy to klasy C, gdzie skutkiem takiej oceny strefy jest opracowanie dla niej Programu ochrony powietrza (POP) zawierającego określone decyzje ekonomiczne.

Natomiast przekroczenie celu długoterminowego jest jednym z celów wojewódzkich programów ochrony środowiska

Tabela 10 Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia

Nazwa strefy	Kod strefy	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy											
		SO2	NO2	PM10	Pb	C6H6	CO	O3	As	Cd	Ni	BaP	PM2,5
Strefa podlaska	PL2002	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	C

Źródło: Raport o stanie środowiska powiatu hajnowskiego, WIOŚ Białystok

Podsumowanie

Na terenie województwa podlaskiego w 2012r. Stwierdzono przekroczenia:

- poziomu docelowego benzo(a)pirenu w Aglomeracji Białostockiej (kryterium -ochrona zdrowia),
- poziomu docelowego pyłu zawieszonego PM2,5 w Strefie Podlaskiej (kryterium- ochrona zdrowia),
- poziomów celów długoterminowych dla ozonu w Strefie Podlaskiej (kryterium ochrona roślin) oraz w Aglomeracji Białostockiej i Strefy Podlaskiej (kryterium – ochrona zdrowia).

W poprzednich latach sygnalizowano problem z dotrzymaniem normy dla benzo(a)pirenu i ostatnie badania potwierdziły konieczność podjęcia działań na rzecz ograniczenia stężeń tego zanieczyszczenia.

Głównymi źródłami wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (w tym benzo(a)pirenu) w powietrzu są:

- produkty niepełnego spalania paliw kopalnych oraz drewna, używane do ogrzewania domów, stosowane w przemyśle;
- produkty spalania paliw w pojazdach (przy czym należy zaznaczyć, że ilość wydzielanych WWA zależy od jakości tych paliw, katalizatory samochodowe są mało skuteczne w redukcji emisji WWA);
- lotne pyły i popioły powstające ze spalania paliw lub utylizacji śmieci;
- działalności przemysłu ciężkiego związanego z przetwarzaniem węgla i ropy naftowej.

Wysokie stężenia benzo(a)pirenu wykazują dodatnią korelację ze stężeniami pyłu zawieszonego, co potwierdzają również stwierdzone przekroczenia poziomu docelowego pyłu PM2,5

Ozon jest silnym utleniaczem fotochemicznym, który powoduje poważne problemy zdrowotne, niszczy materiały i uprawy rolne. Narażenie człowieka na niewielkie podwyższone stężenia ozonu może prowadzić do reakcji zapalnych oczu, dróg oddechowych, a także zmniejszenie wydolności

płuc. Jest powodem występowania objawów senności, bólu głowy i zmęczenia oraz powoduje spadek ciśnienia tętniczego krwi. Przy wyższych stężeniach występują objawy złego samopoczucia, nasilają się bóle głowy, rośnie pobudliwość, zmęczenie i wyczerpanie, objawy apatii.

Ozon troposferyczny (przyziemny) powstaje w wyniku reakcji fotochemicznych tlenków azotu i lotnych związków organicznych i posiada zdolność przenoszenia się na duże odległości, dlatego stężenia tego zanieczyszczenia na obszarze Polski zależą w dużej mierze od jego stężenia w masach powietrza na pływających nad teren Polski -głównie z południowej i południowo zachodniej Europy. Za pozostałe przyczyny występowania wysokich stężeń 8 - godzinnych ozonu, przekraczających poziom $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$, uznaje się:

- przemiany fotochemiczne prekursorów ozonu pod wpływem promieniowania UVB;
- niekorzystne warunki meteorologiczne;
- naturalne źródła emisji prekursorów ozonu.

W przypadku pozostałych zanieczyszczeń podlegających ocenie nie zanotowano przekroczeń poziomów docelowych oraz celów długoterminowych.

Ponadto źródłami emisji są elektrociepłownie, komunikacja samochodowa oraz trudny do zebrania i opracowania danych wyjściowych, lecz ujmowany w danych statystycznych, sektor niskiej emisji, z małych i niezorganizowanych źródeł – małe kotłownie, paleniska domowe domów jedno i wielorodzinnych, które są najważniejszymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na obszarach wiejskich. Niska emisja jest odpowiedzialna za choroby układu oddechowego i krążenia, uszkodzenia wątroby, nowotwory, alergie, obniżenie zdolności wiązania aminokwasów przez tRNA, a w efekcie za wzrost śmiertelności ludności na terenach o wysokich wartościach wskaźników emisji tych substancji. Ocenia się, że pył pochodzący z niskiej emisji jest często bardziej toksyczny niż pył pochodzący ze źródeł przemysłowych, co jest związane z niepełnym spalaniem, które zachodzi w stosunkowo niskich temperaturach, - 500°C , oraz niską sprawnością pieców, co sprzyja zwiększonemu powstawaniu i uwalnianiu do środowiska metali ciężkich, związków siarki, azotu i WWA (Michalik 2009). Istotne znaczenie ma również zapylenie powstające na skutek ścierania się opon i nawierzchni dróg.

2.10 Hałas

Hałas jest jednym z najbardziej uciążliwych czynników środowiskowych negatywnie wpływającym na organizm ludzki, powodujący ogólnoustrojowe zaburzenia i dolegliwości.

Klimat akustyczny w województwie podlaskim kształtowany jest głównie przez trasy komunikacyjne oraz zakłady przemysłowe. Największym zagrożeniem jest hałas drogowy wynikający z

narastającej presji motoryzacji. Hałas kolejowy ma mniejsze znaczenie, gdyż jest on związany z pojedynczymi zdarzeniami i oddziałuje lokalnie.

Hałas przemysłowy to hałas generowany na ogół przez źródła stacjonarne, zlokalizowane wewnątrz i na zewnątrz różnego typu obiektów działalności gospodarczej. Obejmuje zarówno dźwięki emitowane przez maszyny i urządzenia linii technologicznych dużych zakładów, jak również instalacje i wyposażenie małych zakładów rzemieślniczych i usługowych. Źródłami hałasu przemysłowego są także urządzenia nagłaśniające w lokalach gastronomicznych i rozrywkowych. Hałas przemysłowy jest zwykle przyczyną skarg ludności.

Hałas drogowy

Ustawa Prawo Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2013 poz.1232) nakłada na Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska obowiązek ochrony stanu akustycznego środowiska i obserwację zmian w ramach państwowego monitoringu środowiska.

W roku 2013 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku przeprowadził pomiary hałasu drogowego w 10 miejscowościach województwa podlaskiego. W czterech(Suchowola, Łomża, Augustów i Hajnówka) wyznaczano poziomy długookresowe LDWN i LN, mające zastosowanie przy prowadzeniu polityki ochrony przed hałasem, natomiast w pozostałych (w Wasilkowie, Zambrowie, Czyżewie, Raczkach, Białymstoku i Grabówce) wykonywano tzw. pomiary krótkookresowe L_{Aeq} i L_{AeqN} (w odniesieniu do jednej doby) mających zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska

W przypadku badań w celu określenia wskaźników długookresowych długość pomiarów wyniosła 4 doby w dni powszednie i 2 doby podczas weekendu, w 1 punkcie pomiarowym, a w przypadku badań w celu określenia wartości wskaźników L_{AeqD} oraz L_{AeqN} odbyły się raz w roku - w ciągu 1 doby w każdym z punktów. Podczas każdych badań rejestrowane były warunki atmosferyczne, a także wartości parametrów ruchu.

Tabela 11

Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu na powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826) z póź zm.

L p.	Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu wyrażony równoważonym poziomem dźwięku A w dB			
		Drogi lub linie kolejowe		Pozostałe obiekty i grupy źródeł hałasu	
		<i>pora dnia – przedział czasu odniesienia a równy 8 godzinom</i>	<i>pora nocy – przedział czasu odniesienia a równy 8 godzinom</i>	<i>pora dnia - przedział czasu odniesienia a równy 8 najmniej korzystnym godzinom</i>	<i>pora nocy – przedział czasu odniesienia a równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy</i>
1.	a) Obszary A ochrony uzdrowiskowej b) Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
2.	a) Tereny wypoczynkowo – rekreacyjne poza miastem b) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej c) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży	61	56	45	40
3.	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej innej niż zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi c) Tereny zabudowy zagrodowej	65	56	55	45

4.	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. Mieszkańców ze zwartą zabudową mieszkaniową i koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych, usługowych.	68	60	55	45
----	--	----	----	----	----

Na terenie gminy nie przeprowadzono badań hałasu drogowego. W powyższym opracowaniu nie przedstawiono wspomnianych badań, ponieważ natężenie hałasu w miejscowościach będzie miał rozbieżne wartości ze względu na różne uwarunkowania i charakter gminy

2.11 PEM

Wyróżniamy dwa rodzaje źródeł pól elektromagnetycznych w środowisku: naturalne (promieniowanie Ziemi czy Słońca) oraz sztuczne (np. urządzenia elektryczne).

Głównym źródłem sztucznie wytwarzanych pól elektromagnetycznych w środowisku są elektroenergetyczne linie wysokiego napięcia oraz instalacje radiokomunikacyjne, takie jak: stacje bazowe radiokomunikacji ruchomej (w tym telefonii komórkowej) i stacje nadające programy radiowe i telewizyjne.

Linie i stacje elektroenergetyczne są źródłami pól o częstotliwości 50 Hz, natomiast urządzenia radiokomunikacyjne wytwarzają pola o częstotliwościach od około 0,1 MHz do około 100 GHz.

Najbardziej rozpowszechnionym rodzajem obiektów radiokomunikacyjnych są stacje bazowe telefonii komórkowych. Według wyszukiwarki stacji bazowych telefonii komórkowej GSM i UMTS (btsearch.pl) na terenie gminy Czyże zlokalizowane są 2 stacje bazowych telefonii komórkowej, sieci : T-Mobile oraz Plus

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska definiuje pola elektromagnetyczne jako pola elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach z zakresu od 0 Hz do 300 GHz, a ochrona przed nimi polega na utrzymaniu poziomów tych pól poniżej wartości dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach, a także zmniejszanie poziomów co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane.

WIOŚ został ustawowo zobowiązany do okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (art. 123 P.o.ś.) oraz do prowadzenia, aktualizowanego corocznie, rejestru zawierającego informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (art. 124 P.o.ś.).

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. 2008, Nr 221, poz. 1645), które określiło zakres i sposób prowadzenia przez wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska badań poziomów PEM weszło w życie z dniem 1 stycznia 2008 roku i nałożyło obowiązek wykonywania pomiarów pól elektromagnetycznych na terenie poszczególnych województw w 135 ppk w ciągu 3 lat pomiarowych po 45 w każdym roku.

W ostatnich latach nie były przeprowadzane badania PEM na terenie gminy Czyże.

Linie i stacje elektroenergetyczne nie powodują istotnego, negatywnego oddziaływania na środowisko, gdyż natężenia pól elektrycznego i magnetycznego szybko maleją wraz ze wzrostem odległości od linii elektroenergetycznych, a stacje elektroenergetyczne budowane są zwykle na otwartych terenach i poza ogrodzonymi, niedostępnymi dla ludności obszarami stacji, nie występują pola elektromagnetyczne o wartościach zbliżonych do dopuszczalnych.

Źródłami PEM istotnymi z punktu widzenia ochrony środowiska są stacje bazowe telefonii komórkowych, ze względu na powszechność ich występowania. Wyniki badań w otoczeniu typowych stacji bazowych telefonii komórkowej GSM wykazują, że pola elektromagnetyczne o wartościach granicznych występują nie dalej niż kilkadziesiąt metrów od samych anten, na wysokości ich zainstalowania. Pomiary prowadzone w ostatnich latach w otoczeniu stacji bazowych nie wykazują przekroczeń wartości dopuszczalnych.

Przeprowadzone badania nie wykazały przekroczeń wartości dopuszczalnej, wynoszącej 7 V/m dla badanych częstotliwości, a tym samym nie wyznaczono jakichkolwiek terenów do zamieszczenia w rejestrze zawierającym informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów PEM w środowisku.

2.12 Odpady

Zbiórką odpadów komunalnych na terenie gminy Czyże zajmuje się Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Hajnówce. Miesięczna opłata od mieszkańca za zbiórkę zmieszanych odpadów komunalnych wynosi 10 złotych i 5 złotych za zbiórkę odpadów segregowanych. Odpady odbierane są od 837 właścicieli nieruchomości. W roku 2013 z terenu gminy zebrano 191, 2 Mg zmieszanych odpadów komunalnych (o kodzie 20 03 01) . Odpady następnie są przekazywane do Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce.

Tabela 12 Rodzaj i ilości odpadów komunalnych zebranych w roku 2013

Lp	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów komunalnych (Mg)	Nazwa i adres instalacji, do której zostały przekazane odpady komunalne
1	15 01 07	Opakowania ze szkła	22,5	PHU Krynicki ul. Iwaszkiewicza 48/23 10- 089 Olsztyn
2	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	7,1	IMP Polowat Sp.z.o.o. ul. Konwojowa 96 Bielsko Biała
3	20 02 03	Inne odpady nieulegające biodegradacji	23,4	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce ul. Kleszczelowska 35
4	15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	4,4	
5	20 01 99	Inne frakcje zbierane w sposób selektywny (tworzywa sztuczne, papier, metal)	0,8	
6	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	4,6	
7	20 01 35	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	1,0	Eko- Meg ul. Papiernia 13 16-400 Suwałki
8	20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	0,4	Polska Korporacja Recyklingu, ul. Metalurgiczna 17D 20-234 Lublin
9	20 01 23	Urządzenia zawierające freony	0,9	Eko- Meg ul. Papiernia 13 16-400 Suwałki
10	17 01 01	Odpady z betonu oraz gruz betonowy	12,0	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Hajnówce ul. Łowcza 4

Źródło: Na podstawie informacji uzyskanych w Urzędzie Gminy w Czyżach

Odpady komunalne ulegające biodegradacji w ilości 1,9 Mg przekazane zostały do recyklingu materiałowego lub kompostowania.

Tabela 13 Ilość odpadów biodegradowalnych powstałych na terenie gminy Czyże

Lp	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów komunalnych (Mg)	Nazwa i adres instalacji, do której zostały przekazane odpady komunalne
1	15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	0,1	Stora Enso S.A Zakład Odzysku i Przerobu Surowców Wtórnych nr 11 ul. Baranowicka 15-501 Białystok
2	20 01 01	Papier i tektura	0,8	
3	20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	1,0	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce ul. Kleszczelowska 35

Źródło: Na podstawie informacji uzyskanych w Urzędzie Gminy w Czyżach

Odpady w ilości 44,7 Mg zostało przekazanych do recyklingu. Były to:

- opakowania z papieru i tektury – 0,1 Mg
- opakowania z tworzyw sztucznych – 8,6 Mg
- opakowania z metali – 0,3 Mg
- opakowania ze szkła – 22,5 Mg
- papier i tektura- 1,2 Mg
- odpady betonu oraz gruz betonowy- 12,0 Mg

W roku 2013 osiągnięto 27,2 % wskaźnik recyklingu odpadów, poza odpadami z betonu oraz gruzu betonowego, gdzie poziom recyklingu wynosi 100%.

Na terenie gm. Czyże we wszystkich sołectwach ustawiono 58 szt. pojemników PA-1100 do selektywnej zbiórki opakowań szklanych i butelek PET.

Na terenie gminy brak jest czynnej instalacji do unieszkodliwienia odpadów. Funkcjonujące składowisko odpadów zrehabilitowane zostało w roku 2010.

Jak wynika z Raportu o stanie środowiska powiatu hajnowskiego sporządzonym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku jakość wód w piezometrach na składowisku jest zróżnicowana i waha się w granicach II – V klasy.

2.13 Turystyka

Przez teren gminy przebiegają następujące szlaki turystyczne:

1. Szlak Prawosławnych Świątyń
2. Carski Szlak
3. Przez Gminę Czyże przechodzi czerwony szlak rowerowy.
4. Edukacyjna Ścieżka Archeologiczna
5. Rowerowy Białowieski Szlak Transgraniczny
6. Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum”

1. Szlak Prawosławnych Świątyń oznaczony jest kolorem żółtym. Szlak promuje kulturę prawosławia na Północnym Podlasiu – zabytkowe, w znacznej części drewniane cerkwie i inne obiekty kultu: kapliczki, krzyże wotywnie itp. W swym przebiegu prezentuje m. in. różnorodne w stylu i wieku świątynie województwa podlaskiego, zahaczając o dwie wsie w Gminie Czyże.

Trasa przebiegu szlaku: Białystok Dojlidy – Halickie – Zwierki – Pasyński – Zabłudów – Ostrówki – Pawły – Ryboły -most na rzece Narew – Ploski – Knorozny – Chraboły – Rajsk – Haćki - Hryniewiczze Duże - Bielsk Podlaski – Parcewo –Orla – Szczyty - Czyże - Osówka - Nowoberezowo – Hajnówka – Dubiny – Wasilkowo – Łosinka – Chrabostówka –Narew - Iwanki Rohozy – Trześcianka - Folwarki Tylwickie – Topolany - Hieronimowo - Michałowo.

Łączna długość szlaku wynosi 164km.

2. Carski Szlak tzw. Carski Hostinec - droga, którą przez Bielsk do Białowieży podróżowali rosyjscy carowie, książęta, arystokraci. Choć *hostinec* istniał tu wcześniej, w XIX wieku został on ulepszony i nabrał znaczenia wręcz strategicznego

Trakt przestał pełnić swą ważną rolę po zbudowaniu linii torowej Bielsk - Białowieża. Przestano go używać ostatecznie po zbudowaniu drogi Bielsk - Białowieża - Prużany w 1908 roku.

Trasa przebiegu szlaku: Bielsk Podlaski - Studziwody - Widowo - Użyki - Łoknica - Szczyty - Podrzeczany - Czyże - (Leniewo - Lady - Zbucz) - Cmentarzysko Hrabniak - Grodzisko "Okopy" - Kojły - Nowe Berezowo - Czyżyki - Hajnówka.

3. **Czerwony szlak rowerowy**

Trasa szlaku: Hajnówka – Osówka - Czyże – Zbucz – Morze - Dubicze Cerkiewne - Kleszczele - Czeremcha - Piaski - 85 km (tu łączy się z dwoma innymi szlakami rowerowymi)

Trasa szlaku prowadzi zarówno przez puszczańskie dzikie ostępy, jak i obszary otwarte, o pełnym uroku, wiejskim krajobrazie, z dobrze zachowaną architekturą drewnianą.

Najważniejsze miejscowości na szlakach rowerowych to ośrodki gminne: Białowieża, Narewka, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Czeremcha oraz Hajnówka - stolica puszczańskiego regionu. W wymienionych miejscowościach ulokowana jest baza noclegowa o różnym standardzie, począwszy od pól namiotowych i kempingów, poprzez kwatery agroturystyczne i pensjonaty, a na wysokiej klasy hotelach skończywszy. Puszcza Białowieska i okolice oferują wyśmienite warunki do wypoczynku i turystyki aktywnej, szczególnie dla tych, którzy zmęczeni życiem w dużych miastach pragną znaleźć ciszę, piękne krajobrazy i kontakt z dziką przyrodą.

4 Archeologiczna Ścieżka Edukacyjna prowadzi przez najważniejsze stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Czyże, badane przez archeologów:

- UG Czyże (wystawa „Zabytki archeologiczne gminy Czyże”)
- Lady (cmentarzysko)
- Kuraszewo „Zamczysko” oraz 2 cmentarzyska
- Kamień (kurhan)
- Kojły (kurhan)
- Zbucz (cmentarzysko kurhanowe i w obstawach kamiennych)
- Zbucz (grodzisko)

5 Rowerowy Białowieski Szlak Transgraniczny ukazuje piękno starych cerkwi, kapliczek i cmentarzy. Zachowany układ architektoniczny i urbanistyczny przyciąga, i zachwyca swym unikalnym pięknem

6 Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum” został stworzony z myślą o ukazaniu piękna drewnianej architektury oraz najciekawszych i najbardziej wartościowych turystycznie miejsc znajdujących się w powiatach bielskim i hajnowskim. Na terenie Gminy Czyże Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum” przebiega przez następujące miejscowości: Rakowicze, Czyże, Zbucz, Morze, Leniewo, Kuraszewo. Szlak został stworzony w ramach projektu zrealizowanego przez Związek Młodzieży Białoruskiej przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego.

2.14 Obszary cenne przyrodniczo

Na terenie gminy występuje 60 ha obszaru chronionego krajobrazu Dolina Narwi. Obszar

utworzony został w roku 1986 Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku zmienioną Rozporządzeniem Wojewody Białostockiego z dnia 20.05. 1998 roku (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 10 poz 50), Rozporządzeniem Wojewody Podlaskiego z dnia 16.09.2004 (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 142 poz. 1898), Rozporządzeniem Wojewody Podlaskiego z dnia 25.02.2005 (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 54 poz 722)

Celem utworzenia obszaru jest ochrona i zachowanie doliny Narwi wyróżniającej się wysokimi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, wypoczynkowymi i kulturowymi.

Obszar chronionego krajobrazu Dolina Narwi łącznie z Narwiańskim Parkiem Narodowym stanowi obok Bagien Biebrzańskich jeden z największych w Europie Środkowej kompleksów mokradeł. Obszar ten kształtowany przez coroczne wylewy rzeki, uznawany jest za siedlisko o najbogatszej różnorodności biologicznej w strefie klimatu umiarkowanego. Głównym walorem Obszaru są zachowane niemal w nienaruszonym stanie naturalne stosunki wodne doliny. Dzięki nim wykształcił się tutaj ekosystem bagienny z całą siecią rozgałęzionych koryt rzecznych, z mozaikowym układem siedlisk wodnych, wilgotnych oraz lądowych. Taki układ zapewnia egzystencję unikatowej w skali Europy faunie i florze. Zwłaszcza na odcinku od Zbiornika Siemianówka do Narwiańskiego PN dolina Narwi stanowi ostoję dla wielu rzadkich gatunków.

Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH 200010

Opis terenu

Obszar obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeczki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraża. Koryto Narwi ma tu naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami, jej dolina ma 0,3-3,0 kmszerokości. Większość powierzchni doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe, których występowanie uzależnione jest od corocznych wylewów rzeki. Dominują tu turzycowiska i szuwały mannowe, a wokół starorzeczy -trzciniowiska. Wzdłuż rzeki występują zakrzewienia i zadrzewienia wierzbowe; lasy pokrywają niewielką część doliny. Około 60% obszaru jest użytkowane rolniczo (przeważają pastwiska i łąki kośne). Usytuowany koło Suraża kompleks "Stawów Pietkowskich" sąsiaduje od zachodu i południa z rozległymi lasami mieszanymi iliściastymi, od północy i wschodu z doliną Narwi. Stawy są silnie zarośnięte roślinnością szuwarową.

Jakość i znaczenie

Dolina Górnej Narwi jest jedną z najlepiej zachowanych w Polsce dolin rzecznych i stanowi, obok

Bagien Biebrzańskich, jeden z największych obszarów mokradeł środkowoeuropejskich. Kształtowane przez regularnewylewy rzeki, są one uznawane za siedliska o największej różnorodności biologicznej w strefie klimatu umiarkowanego. Występuje tu 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy

Dolina Górnej Narwi PLB 200007

Opis obszaru

Obszar obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeczki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraża. Koryto Narwi ma tu naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami, jej dolina ma 0,3-3,0 km szerokości. Większość powierzchni doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe, których występowanie uzależnione jest od corocznych wylewów rzeki.

Dominują tu turzycowiska i szuwały mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Wzdłuż rzeki występują zakrzewienia i zadrzewienia wierzbowe; lasy pokrywają niewielką część doliny. Około 60% obszaru jest użytkowane rolniczo (przeważają pastwiska i łąki kośne). Usytuowany koło Suraża kompleks "Stawów Pietkowskich" sąsiaduje od zachodu i południa z rozległymi lasami mieszanymi i liściastymi, od północy i wschodu z doliną Narwi. Stawy są silnie zarośnięte roślinnością szuwarową.

Jakość i znaczenie

Ostoja ptasia o randze europejskiej E 30. Występują co najmniej 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 16 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka 10%-16% populacji krajowej (C3), krwawodziób 9-11% populacji krajowej (C3), co najmniej 7% populacji krajowej (C6) błotniaka łąkowego, 4%-5,5% populacji krajowej rycyka (C3) oraz co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: błotniak stawowy, cietrzew (PCK), derkacz, dubelt (PCK), kropiatka, rybitwa czarna, sowa błotna (PCK), świerszczak, zielonka (PCK); w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występuje wodniczka (PCK);

III Analiza SWOT

W rozdziale tym przedstawione zostaną :

- Mocne strony, czyli zaznaczające się zjawiska i procesy pozytywne dla perspektywicznego rozwoju, które należy kontynuować i wzmacniać.
- Słabe strony, czyli zjawiska i procesy ograniczające możliwości rozwojowe, które należy zmniejszać i niwelować.
- Szanse wynikające z naturalnych warunków przyrodniczych, a także z wyjątkowej sytuacji, jaką stwarza dla poprawy stanu środowiska możliwość korzystania ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.
- Zagrożenia wynikające z warunków fizjograficznych, klimatycznych a także zaznaczającej się degradacji środowiska naturalnego poprzez postępującą degradację i niewystarczające środki finansowe na zatrzymanie tego procesu.

Czynniki wewnętrzne –Mocne strony

- 1) Niskie stężenie zanieczyszczeń powietrza.
- 2) Brak podmiotów gospodarczych o dużej uciążliwości dla środowiska.
- 3) Brak uciążliwych dróg „przelotowych” i krajowych, brak uciążliwości z tym związanych –mały hałas.
- 4) Stopniowa rozbudowa kanalizacji sanitarnej.
- 5) Dbłość gminy o prawidłową gospodarkę odpadami.
- 6) Niski stopień zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi.
- 7) Dobra jakość gleb sprzyjająca rozwojowi rolnictwa ekologicznego.
- 8) Brak przemysłowych wysypisk odpadów
 - 9) Nieagresywna dla środowiska gospodarka rolna
 - 10) Tereny i obiekty pod inwestycje
 - 11) Tendencje rozwojowe gminy w kierunku turystyki
 - 12) Niski stopień zanieczyszczenia o charakterze toksycznym
 - 13) Występowanie obszarów chronionych

Słabe strony

- 1) Niski stopień skanalizowania gminy
- 2) Brak sprawnego systemu segregacji odpadów stałych.
- 3) Dysproporcje w rozwoju sieci kanalizacyjnej.

- 4) Niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na infrastrukturę służącą ochronie środowiska.
- 5) Ciągłe zbyt duża ilość gospodarstw domowych ogrzewanych węglem kamiennym.
- 6) Brak gazyfikacji gminy.
- 7) Niepełny zakres monitoringu (brak pomiaru stopnia zanieczyszczenia powietrza w CO₂, CO, SO₂, NO₂, brak pomiarów natężenia hałasu).
- 8) Brak monitoringu wód podziemnych przeprowadzanego przez WIOŚ
- 9) Niski stopień świadomości ekologicznej mieszkańców gminy
 - 10) Brak 100 % podłączenia mieszkańców gminy do sieci wodociągowej
 - 11) Niski poziom uprzemysłowienia gminy
 - 12) Ukryte bezrobocie wśród mieszkańców
 - 13) Zbyt niskie zainteresowanie inwestorów z zewnątrz
 - 14) Brak alternatywnych rozwiązań dla rolników i ich rodzin, którzy decydują się na zbycie swoich gospodarstw
 - 15) Zbyt niski budżet samorządu na inwestycje
 - 16) Odływ młodzieży z terenu gminy

Czynniki zewnętrzne- Szanse

- 1) Rozwój rolnictwa ekologicznego jako jeden z kierunków rozwoju województwa zawarty w „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego”.
- 2) Istnienie Ustawy wspierającej rozwój rolnictwa ekologicznego.
- 3) Preferencje dla podmiotów chcących inwestować w rozwój turystyki i rolnictwa ekologicznego.

Zagrożenia

- 1) Zła koniunktura dla rolnictwa szczególnie ekologicznego
- 2) Zbyt mała opłacalność rolnictwa ekologicznego
 - 3) Skomplikowane procedury ubiegania się o środki pomocowe
 - 4) Niskie tempo rozwoju gospodarczego
 - 5) Brak aktywnych form w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy
 - 6) Tendencje do ograniczania roli samorządu terytorialnego w decydowaniu o swoich sprawach
 - 7) Wzrost zjawiska ubożenia ekonomicznego społeczeństwa

IV Cele i kierunki działań ekologicznych

Misja Programu jest spójna z Programami wyższego szczebla: programem wojewódzkim i programem powiatowym

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GMINY CZYŻE PRZY POPRAWIE I PROMOCJI ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Program będzie realizowany przez cele długoterminowe, nazywane dalej priorytetami oraz przez cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria sformułowano następujące powiatowe cele ekologiczne:

I ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO (PA)

Cel długoterminowy:

Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza.
- 2) Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych.
 - Ograniczenie niskiej emisji,
 - Modernizacja kotłowni,
 - Zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie, w tym wymiana ogrzewania węglowego na gazowe, olejowe lub inne bardziej ekologiczne,
 - Termomodernizacja budynków,
 - Kontrola zakładów emitujących zanieczyszczenia do powietrza,
 - Przebudowa, modernizacja/ poprawa stanu technicznego dróg,
 - Zakup pojazdów transportu publicznego o niskiej emisji spalin (tym: zakup pojazdów spełniających normy emisji spalin euro 4, zastosowanie w komunikacji miejskiej środków transportu zasilanych paliwem alternatywnym np. gazowym cng lub odnawialnym (bioetanol) w miejsce oleju napędowego),
 - W ramach realizacji celu planowana jest:
 - - przebudowę drogi powiatowej tj. ulicy we wsi Czyże I etap w ramach programu pn. „Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2012 -2015”
 - - przebudowa drogi Kożyno – Hukowicze
 - - współfinansowanie przebudowy dróg powiatowych

GOSPODARKA WODNA (W)

Cel długoterminowy:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania.

Cele krótkoterminowe:

1) Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej.

- modernizacja i rozbudowa systemów poboru i uzdatniania wody,
- budowa nowych oraz modernizacja istniejących sieci wodociągowych,
- informowanie społeczeństwa o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i wykorzystywanej w kąpieliskach.

2) Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód

- minimalizacja strat wody na przesyle wody wodociągowej,
- eliminacja nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe oraz wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle oraz wodoszczędnych technologii,
- analiza wielkości zasobów dyspozycyjnych pod kątem reglamentacji uprawnień do korzystania ze środowiska (ograniczenie poboru wód dla przemysłu i rolnictwa),
- doskonalenie monitoringu sieci wodociągowej pod względem ilościowym,
- przestrzeganie zasad poboru wód podziemnych zgodnie z zasobami dyspozycyjnymi.

3) Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych

- budowa, rozbudowa i modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemu kanalizacji,
- budowa kanalizacji deszczowej,
- budowa oczyszczalni przydomowych tam, gdzie brak będzie kanalizacji w okresie perspektywicznym,
- ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa przez wyposażenie w zbiorniki na gnojowice i płyty obornikowe i stosowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej oraz racjonalne dawkowanie i przestrzeganie agrometeorologicznych terminów stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin (szkolenia),
- ustanowienie obszarów ochronnych dla GZWP,
- wspieranie rolnictwa ekologicznego,
- prowadzenie monitoringu wód podziemnych i powierzchniowych.

W ramach realizacji celu planowana jest budowa przydomowych oczyszczalni ścieków wśród mieszkańców gminy

4) Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych

- realizacja zwiększenia lesistości,

– OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU (OP)

Cel długoterminowy:

Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności.

Cele krótkoterminowe:

1) Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych gminy

- kontynuowanie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000,

- promocja walorów przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem parku narodowego i obszarów Natura 2000,

W ramach realizacji celu planowany jest:- projekt „Wspólnie chronimy Puszcę Białowieską” w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś- Ukraina 2007-2013,

- wykonanie zadania ."Rozbudowa małej infrastruktury turystycznej w Gminie Czyże oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Czyżach"

2) Wzmocnienie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia

- uporządkowanie kwestii planowania przestrzennego i wprowadzenie zapisów dotyczących ochrony przyrody do dokumentów planistycznych gmin i powiatu,

- opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000,

- systematyczne wykonywanie ocen oddziaływania na środowisko dla inwestycji mogących niekorzystnie oddziaływać na przedmiot ochrony na obszarach Natura 2000.

3) Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów

- wzbogacenie składu gatunkowego sztucznych odnowień leśnych w kierunku zgodności z siedliskiem,

4) Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich.

- szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu programów rolno- środowiskowych,

- szkolenia i wsparcie rolników we wdrażaniu rolnictwa ekologicznego

OCHRONA PRZED HAŁASEM (H)

Cel długoterminowy:

Zmniejszenie zagrożenia poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe:

1) Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców gminy na ponadnormatywny hałas

- monitoring hałasu komunikacyjnego,

2) Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas

- remont nawierzchni dotychczasowych odcinków dróg,

- opracowanie i wdrożenie zasad organizacji ruchu sprzyjających obniżeniu emisji hałasu do środowiska,

- W ramach realizacji celu planowana jest:

- - przebudowę drogi powiatowej tj. ulicy we wsi Czyże I etap w ramach programu pn. „Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2012 -2015”

- - przebudowa drogi Kożyno – Hukowicze

- - współfinansowanie przebudowy dróg powiatowych

-

V PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE (PEM)

Cel długoterminowy:

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cel krótkoterminowy:

Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych.

VI ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII (OZE)

Cel długoterminowy:

Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Cel krótkoterminowy:

Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii

- termomodernizacja budynków,

- modernizacja układów technologicznych skutkująca zmniejszeniem zużycia materiałów, wody lub energii.

VII EKSPLOATACJA SUROWCÓW NATURALNYCH (SN)

Cel długoterminowy:

Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi.

Cel krótkoterminowy:

Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalni

- eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalni,

- wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopalni w procesie planowania przestrzennego.

VIII GLEBY I ICH ZANIECZYSZCZENIA (GL)

Cel długoterminowy:

Ochrona powierzchni ziemi.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju
 - rozpowszechnienie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego,
 - przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno- błotnych przez czynniki antropogeniczne,
 - zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą.
- 2) Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja
 - rozpoznanie obszarów zanieczyszczonych,
 - rekultywacja rozpoznanych obszarów.

IX EDUKACJA EKOLOGICZNA (EE)

Cel długoterminowy:

Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

Cele krótkoterminowe:

- 1) Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do możliwości wykorzystania innych alternatywnych źródeł energii,
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do uświadamiania mieszkańcom zagrożenia jakie stanowi spalanie odpadów w piecach domowych,
 - edukacja w zakresie odpowiedniego postępowania z odpadami komunalnymi,
 - działania promocyjne i edukacyjne w odniesieniu do kształtowania pozytywnych postaw mieszkańców w zakresie poszanowania energii.
- 2) Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej
 - propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno-promocyjne,
 - podnoszenie świadomości w zakresie negatywnego wpływu na jakość wód nieprawidłowej gospodarki ściekowej w domostwach i gospodarstwach rolnych.
- 3) Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

- szkolenia dla rolników z zakresu właściwego nawożenia, promocji rolnictwa ekologicznego, stosowania dobrych praktyk.

- V Instrumenty realizacji Programu

5.1. Prawne instrumenty realizacji programu

Do tej grupy instrumentów zalicza się wszelkiego rodzaju akty prawne, które wprowadzają:

- normy o charakterze ogólnym (przepisy odnoszące się do zarządzania środowiskiem, monitoringu itp.)
- normy szczegółowe, dotyczące ochrony poszczególnych komponentów środowiska (np., jakości powietrza, normy emisji zanieczyszczeń ze ścieków, techniczno - ekologiczne, hałasu itp.).

W związku z wstąpieniem Polski do UE w maju 2004 r., Polska jest zobowiązana do dostosowania krajowych przepisów prawnych do prawa obowiązującego w UE. Polska jest w trakcie procesu dostosowywania prawodawstwa do wymogów stawianych w UE. Podejmując jakiegokolwiek działania rozwojowe na szczeblu gminy, należy uwzględnić zarówno aktualne przepisy polskiego prawa ochrony środowiska jak i wymagania i standardy, do których Polska dąży - jako członek Unii.

5.2. Instrumenty oddziaływania społecznego

Do grupy tej należą wszystkie narzędzia, które kształtują świadomość proekologiczną ludzi, grup społecznych, narodów, a także te narzędzia, które są przejawem tej świadomości.

Wszystkie te instrumenty razem wzięte powinny służyć uspołecznieniu realizacji Programu Ochrony Środowiska, Do instrumentów tych należą:

- edukacja i propaganda ekologiczna,
- negocjacje, umowy, porozumienia,
- formy nacisku bezpośredniego i pośrednie inicjatywy społeczne,
- instrumenty lobbystyczne,
- narzędzia usługowe.

Podstawowe znaczenie w realizacji Programu Ochrony Środowiska ma prawo i dostęp do informacji. Ustawa z 27. 04 .2001 r. Prawo ochrony środowiska – tekst jednolity z 2014 r. Dz. U.

Z 2013 poz. 1232 gwarantuje to prawo. Mając zapewnione prawo i dostęp do informacji, kluczowa sprawą staje się edukacja i propaganda ekologiczna. Poziom stan świadomości społecznej i gotowość jednostek i grup społecznych do uczestnictwa w realizacji programu decydują o jego sukcesie.

Negocjacje są jednym z najważniejszych instrumentów demokratyzacji życia i jednocześnie metodą przygotowania i podejmowania decyzji. W Polsce techniki negocjacyjne dopiero od niedawna znajdują zastosowanie i są doceniane jako narzędzie przy tworzeniu ustaleń zagospodarowania przestrzennego, ustalaniu lokalizacji inwestycji itp.

Narzędzia nacisku bezpośredniego, to różnego rodzaju petycje, manifestacje, protesty. Jeśli poparte są rzetelną wiedzą i wspólną świadomością ekologiczną ludzi biorących w nich udział, mogą być instrumentem, przy pomocy, którego zwrócona zostanie uwaga na poważne zagrożenie środowiska. Bezpośrednia inicjatywa społeczna, to nic innego jak krótkotrwałe włączenie się lokalnych społeczności do rozwiązywania określonego problemu.

Narzędzia lobbystyczne, to grupy nacisku, tworzenie programów i inicjatyw itp. zapewniające działania władz dla realizacji określonych celów.

Działania komplementarne oznaczają na ogół działanie organizacji pozarządowych o charakterze uzupełniającym do istniejących procedur programów itp. Mogą to być narady, publikowanie własnych raportów, wykonywanie własnych ocen oddziaływania na środowisko itp.

Narzędzia usługowe, to głównie prowadzenie centrów informacyjnych, uruchamianie zielonych telefonów, udostępnianie wszystkich publicznych rejestrów z dziedziny ochrony środowiska w formie elektronicznej bazy danych.

Zadaniem władz administracyjnych gminy jest dołożenie wszelkich starań, aby konsultacje społeczne dotyczące projektów aktów normatywnych, programów i polityk oraz decyzji, obejmowały jak najszerszy krąg potencjalnie zainteresowanych osób, organizacji i instytucji.

W celu powiadomienia wszystkich zainteresowanych wykorzystać należy strony internetowe oraz elektroniczne listy adresowe.

5.3 Instrumenty ekonomiczne

Głównym celem instrumentów ekonomicznych powinno być inspirowanie podmiotów gospodarczych do oszczędnego korzystania z zasobów i walorów środowiska. Instrumenty ekonomiczne stanowią pośrednie narzędzie oddziaływania na podmioty gospodarcze, wpływając na ich wyniki finansowe. Do podstawowych instrumentów regulacji pośredniej stanu

ochrony środowiska zalicza się:

- opłaty za korzystanie ze środowiska np. eksploatacja cennych złóż
- opłaty za ilościową degradację środowiska np. przeznaczenie na cele nierolnicze gruntów rolnych
- opłaty za zanieczyszczenie środowiska np. emisja gazów i pyłów do powietrza atmosferycznego
- podatki ekologiczne na emisję do środowiska szkodliwych substancji lub za używanie obciążających środowisko dóbr
- kary pieniężne za nieprzestrzeganie norm emisji i koncentracji zanieczyszczeń oraz innych regulacji prawnych
- ubezpieczenia ekologiczne
- systemy depozytowe na dobra szczególnie uciążliwe w fazie poprodukcyjnej od dóbr konsumpcyjnych
- opłaty użytkowe za korzystanie z publicznych urządzeń technicznych ochrony środowiska np. opłaty za wywóz śmieci
- zachęty podatkowe
- zastawy ekologiczne dla zabezpieczenia realizacji zobowiązań ekologicznych przez podmioty gospodarcze
- rynek zbywalnych uprawnień do emisji zanieczyszczeń.

Instrumenty ekonomiczne zastosowane łącznie z instrumentami prawnymi stanowią wysoce skuteczne i efektywne narzędzie realizacji polityki ekologicznej państwa.

5.4. Źródła finansowania zadań

Realizacja zadań Programu ochrony środowiska wymaga zabezpieczenia i uzyskania środków budżetowych jak i pozabudżetowych. Wdrażanie Programu powinno być możliwe między innymi dzięki stworzeniu sprawnego systemu finansowania ochrony środowiska, w którym podstawowymi źródłami finansowania są fundusze ekologiczne, programy pomocowe, środki własne inwestorów oraz budżet gminy

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który jest największą instytucją finansującą przedsięwzięcia ochrony środowiska w Polsce. Celem działalności NFOŚiGW jest

finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska. Do priorytetowych programów przewidzianych do finansowania na 2008 r. należy ochrona:

- wód i gospodarka wodna,
- powierzchni ziemi, gospodarowanie odpadami,
- zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska
- powietrza,
- przyrody i krajobrazu oraz kształtowanie postaw ekologicznych.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Białymstoku

.Lista priorytetowych programów Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

I PRIORYTETY POLITYKI EKOLOGICZNEJ

1. Wspieranie przedsięwzięć, które objęte zostały dofinansowaniem z funduszy Unii Europejskiej, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
2. Wspomaganie przedsięwzięć prowadzących do wypełnienia postanowień traktatu akcesyjnego z obszaru środowiska a niedofinansowanych środkami UE.

II. PRIORYTETY DZIEDZINOWE

1. Ochrona wód

- Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.
- Budowa i modernizacja oczyszczalni/podczyszczalni ścieków przemysłowych.
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach o rozproszonej zabudowie, gdzie budowa sieci kanalizacyjnych byłaby nieuzasadniona ekonomicznie.

2. Gospodarka wodna

Budowa i modernizacja urządzeń wodnych zwiększających bezpieczeństwo przeciwpowodziowe i zabezpieczenie brzegów cieków przed erozją zagrażającą infrastrukturze terenów przyległych.

Budowa i modernizacja zbiorników małej retencji, ze szczególnym uwzględnieniem ujętych w Programie małej retencji województwa podlaskiego.

Budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody oraz zbiorowych systemów dostarczania wody, realizowanych łącznie z systemami odbioru ścieków.

Realizacja zadań związanych z wdrożeniem dyrektywy powodziowej.

Likwidacja skutków klęsk żywiołowych w obiektach infrastruktury technicznej, powstałych głównie na skutek przejścia fali powodziowej, służąca ochronie p. powodziowej oraz ochronie mienia (drogi, zabudowania).

Wykorzystanie energii wodnej do celów małej energetyki wodnej.

3.Ochrona atmosfery

Działania zapobiegające zmianom klimatu poprzez:

- ograniczenie niskiej emisji w szczególności na terenach miejskich, uzdrowskich, parków narodowych i krajobrazowych,
- energetyczne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, w tym produkcji biopaliw,
- instalowanie urządzeń ograniczających emisję pyłów i gazów,
- zmniejszenie zużycia energii cieplnej i elektrycznej w tym zadania związane z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej i modernizacją oświetlenia ulic.

4.Ochrona powierzchni ziemi

- Wspieranie systemów zagospodarowania odpadów ze szczególnym uwzględnieniem selektywnej zbiórki odpadów, odzysku i recyklingu surowców wtórnych.
- Przedsięwzięcia związane z usuwaniem i unieszkodliwianiem azbestu.
- Rekultywacja zamkniętych składowisk i wysypisk odpadów.

5.Ochrona przyrody

- Zachowanie różnorodności biologicznej poprzez działania związane z wdrożeniem i funkcjonowaniem obszarów Natura 2000, w tym dofinansowanie planów ochrony obszarów Natura 2000.
- Wspieranie przedsięwzięć w zakresie czynnej ochrony fauny, grzybów i flory objętych ochroną.

6.Edukacja ekologiczna

- Konkursy, olimpiady i inne imprezy upowszechniające wiedzę ekologiczną o zasięgu wojewódzkim.
- Dofinansowanie programów edukacyjnych i ich realizacji.

7.Monitoring

- Wspieranie zadań państwowego monitoringu środowiska.

8. Ekspertyzy i prace naukowo – badawcze

- Ekspertyzy i prace naukowo – badawcze realizowane na potrzeby administracji rządowej i samorządu dotyczące ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

9. Przeciwdziałanie i likwidacja zagrożeń środowiska

- Zapobieganie lub usuwanie skutków zanieczyszczenia środowiska w przypadku gdy nie można ustalić podmiotu za nie odpowiedzialnego, albo bezskuteczności egzekucji wobec niego, jak również w przypadku konieczności natychmiastowego podjęcia tych działań z uwagi na zagrożenie dla środowiska lub zaistnienie nieodwracalnych szkód w środowisku.

Bank Ochrony Środowiska S.A., który istnieje od 1991 roku. BOŚ jest uniwersalnym bankiem komercyjnym, specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska i współpracuje z organizacjami zajmującymi się finansowaniem ochrony środowiska, tj. NFOŚiGW, WFOŚiGW oraz innymi funduszami pomocowymi. Bank współfinansuje szerokie spektrum zadań z zakresu: ochrony wody i gospodarki wodnej, ochrony atmosfery, ochrony powierzchni ziemi.

EkoFundusz, którego zadaniem jest dofinansowanie przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska, które mają nie tylko istotne znaczenie w skali regionu czy kraju, ale także wpływają na osiągnięcie celów ekologicznych uznanych za priorytetowe przez społeczność międzynarodową w skali europejskiej, a nawet światowej. EkoFundusz wyklucza możliwość dofinansowania przedsięwzięć, których celem jest rozwiązywanie jedynie lokalnych problemów. Zadaniem EkoFunduszu jest ponadto ułatwienie transferu na polski rynek najlepszych technologii, a także stymulowanie rozwoju polskiego przemysłu ochrony środowiska.

Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych działającego na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z dnia 22 lutego 1995 r.). Fundusz ten przeznaczają środki finansowe na ochronę, rekultywację i poprawę jakości gruntów rolnych oraz na wypłatę odszkodowań przewidzianych ustawą.

Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014 - 2020

OŚ PRIORYTETOWA III NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA TRANS PORTOWA

Oś priorytetowa III obejmuje swoim zakresem interwencji cele tematyczne 4 i 7, priorytety inwestycyjne:

4.5 promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania

odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych;

7. zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T

UZASADNIENIE wsparcia PO Polska Wschodnia 2014-2020

Miasta (szczególnie te największe) i ich obszary funkcjonalne są siłą sprawczą kształtowania konkurencyjności regionów i całego kraju. Odgrywają one również istotną rolę w stymulowaniu rozwoju gospodarczego, naukowego i społecznego w skali mikro, mezo i makro. Wzmocnienie miast wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarów funkcjonalnych w zakresie nowoczesnej infrastruktury transportowej jest jednym z czynników wpływających na jakość życia, wizerunek makroregionu oraz jego możliwości rozwojowe. W dłuższej perspektywie rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej przyczyni się do zwiększenia mobilności zawodowej i przestrzennej mieszkańców, a tym samym wpłynie na poprawę dostępności rynków pracy, nauki i usług.

Jednocześnie mając na uwadze fakt, że realizacja inwestycji wspierających rozwój nowoczesnej infrastruktury transportowej przyczynia się do poprawy środowiska i jakości życia mieszkańców oraz zwiększa możliwości rozwojowe makroregionu, w ramach osi priorytetowej III udostępnione zostaną środki na realizację inwestycji w zakresie tworzenia nowych bądź rozbudowy istniejących ekologicznych sieci transportu miejskiego oraz poprawy układów transportowych pięciu miast wojewódzkich, to jest Białegostoku, Kielc, Lublina, Olsztyna i Rzeszowa wraz z ich obszarami funkcjonalnymi lub obszarami realizacji ZIT ww. miast wojewódzkich.

Jednocześnie w ramach osi wspierane będą projekty z zakresu budowy bądź przebudowy szczególnie istotnych odcinków dróg w obrębie miast wojewódzkich Polski Wschodniej i ich obszarów funkcjonalnych lub obszarów realizacji ZIT ww. miast. Wsparcie przeznaczone zostanie na przebudowę istniejącej sieci drogowo-ulicznej, budowę obwodnic wewnętrznych oraz budowę/przebudowę odcinków dróg służących połączeni u układu drogowego w mieście z siecią dróg poza jego obszarem.

Program LIFE 2014-2020

Program LIFE to kontynuacja realizowanego w okresie 2007-2013 programu LIFE+. Jest to jedyny instrument dedykowany wyłącznie środowisku i zapewniający środki finansowe na jego ochronę. Komisja Europejska zaproponowała, aby w perspektywie 2014-2020 budżet programu wyniósł 3,2

miliarda euro. Oprócz większych niż do tej pory nakładów finansowych Komisja obiecuje również zwiększenie elastyczności i uproszczenie zasad.

W nowym okresie finansowania w ramach LIFE wyróżnione zostały dwa podprogramy dedykowane: podprogram na rzecz środowiska i podprogram na rzecz klimatu. Priorytety LIFE obejmą: obszary Natura 2000, woda, odpady i powietrze, a duży nacisk kładziony będzie na projekty komplementarne z innymi projektami unijnymi i krajowymi instrumentami finansowymi oraz większą skalę terytorialną.

Beneficjentami programu mogą być:

- przedsiębiorcy
- administracja publiczna
- organizacje pozarządowe

Program na rzecz środowiska będzie wspierać działania w następujących dziedzinach:

- ŚRODOWISKO I EFEKTYWNOŚĆ WYKORZYSTANIA ZASOBÓW – innowacyjne rozwiązania w zakresie lepszego wdrażania polityki w dziedzinie środowiska i integracji celów związanych z ochroną środowiska w innych sektorach
- RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA – opracowanie najlepszych praktyk służących powstrzymaniu utraty różnorodności biologicznej i przywróceniu usług ekosystemowych, z zachowaniem głównego celu, jakim jest wspieranie sieci Natura 2000, szczególnie poprzez zintegrowane projekty zgodne z traktowanymi priorytetowo ramowymi programami działania państw członkowskich
- ZARZĄDZANIE W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA I INFORMACJA – propagowanie wymiany wiedzy, rozpowszechnianie najlepszych praktyk, działanie na rzecz lepszego przestrzegania przepisów oraz kampanie na rzecz podnoszenia świadomości społecznej

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Celem programu jest: Wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej

Cel główny PO IŚ wynika z jednego z trzech priorytetów Strategii Europa 2020 jest

wzrost zrównoważony rozumiany jako wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, w której cele środowiskowe są dopełnione działaniami na rzecz spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Priorytet ten

został oparty na równowadze oraz wzajemnym uzupełnianiu się

działań w trzech podstawowych obszarach:

- czystej i efektywnej energii, w tym efektywności energetycznej, ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych, rozwoju energii ze źródeł odnawialnych oraz integracji i poprawy funkcjonowania europejskiego rynku energii;

- adaptacji do zmian klimatu oraz efektywnego korzystania z zasobów, wzmocnieniu odporności systemów gospodarczych na zagrożenia związane z klimatem oraz zwiększeniu możliwości zapobiegania zagrożeniom (zwłaszcza zagrożeniom naturalnym) i reagowania na nie;

- konkurencyjności, w tym wnoszeniu istotnego wkładu w utrzymanie przez UE prowadzenia na światowym rynku technologii przyjaznych środowisku, zapewniając jednocześnie efektywne korzystanie z zasobów i usuwając przeszkody w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych

OŚ PRIORYTETOWA I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki

W obrębie osi priorytetowej I. zaplanowano wsparcie wybranych priorytetów inwestycyjnych celu tematycznego 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach. Koncentracja interwencji w ramach jednej osi zapewni spójność w realizacji działań powiązanych ze sobą i silniej przyczyni się do osiągnięcia sformułowanych celów związanych z podniesieniem efektywności energetycznej oraz rozwojem odnawialnych źródeł energii. Sprzyjające realizacji sformułowanych celów będą działania wynikające z przygotowanych przez samorządy planów gospodarki niskoemisyjnej, obejmujących takie zagadnienia jak przeciwdziałanie zmianom klimatu, poprawa jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia standardów jakości powietrza i realizowane są programy ochrony powietrza, zaopatrzenie w energię i jej zużycie oraz zapewnienie bezpieczeństwa zasilania, promowanie „czystego” transportu miejskiego uwzględniającego rosnące potrzeby mobilności mieszkańców miast i ich obszarów funkcjonalnych.

Taka integracja działań w jednej osi priorytetowej, w połączeniu z działaniami w pozostałych osiach priorytetowych (w szczególności osiami II. oraz III., częściowo również IV.) przyczyni się do lepszej realizacji celów zrównoważonego gospodarowania zasobami, poprawy stanu środowiska oraz zapewnienia gospodarce bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię.

OŚ PRIORYTETOWA II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu

W ramach osi II. połączono priorytety inwestycyjne z dwóch celów tematycznych 5. i 6.,

tj. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem oraz

Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami. Integracja w jednej osi działań infrastrukturalnych i innych działań pro środowiskowych, w tym związanych z adaptacją do zmian klimatu, zapewni spójność planowania i wdrażania projektów, a przez to przyczyni się to do lepszego osiągnięcia założonych celów niż miałyby to miejsce w przypadku odrębnych osi priorytetowych. Koncentracja interwencji w ramach jednej osi finansowanej z Funduszu Spójności zapewni ponadto elastyczność w realizacji powiązanych ze sobą działań zmierzających do osiągnięcia celów określonych dla ww. celów tematycznych.

Działania w ramach osi będą koncentrować się na rozwoju infrastruktury w zakresie gospodarki odpadami i wodno-ściekowej, przeciwdziałaniu spadku różnorodności biologicznej, zwiększeniu możliwości zapobiegania zagrożeniom naturalnym oraz wzmocnieniu odporności na zagrożenia związane z negatywnymi efektami zmian klimatu. Motywacją do podejmowania działań na rzecz lepszego wykorzystania zasobów jest z jednej strony ich efekt gospodarczy, z drugiej strony zaś poprawa jakości życia ludzi dzięki zapewnieniu lepszego stanu środowiska. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu są zagadnieniami horyzontalnymi i nie powinny być rozpatrywane w oderwaniu od pozostałych obszarów interwencji Programu. Niezwykle istotny wpływ na poprawę stanu środowiska będą miały również działania realizowane w ramach innych osi Programu, np. dla poprawy jakości powietrza kluczowe znaczenie będą miały działania związane z ograniczeniem niskiej emisji (podejmowane w ramach I. osi priorytetowej) oraz wsparcie dla transportu przyjaznego środowisku (podejmowane w III. oraz częściowo IV. Osi)

OŚ PRIORYTETOWA III:

Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej

W ramach osi III. połączono wybrane priorytety inwestycyjne z celów tematycznych 4. i 7., tj. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach oraz Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych. Koncentracja wsparcia w tym obszarze w jednej osi priorytetowej finansowanej w całości z FS (sieci TEN-T, transport przyjazny środowisku) zapewni spójność oraz elastyczność w realizacji działań powiązanych ze sobą, choć zmierzających do osiągnięcia rezultatów z różnych celów tematycznych. Ponadto integracja w jednej osi działań transportowych zapewni spójność planowania i wdrażania projektów transportowych (w tym monitorowania postępu rzeczowego ich realizacji), a przez to przyczyni się do lepszego osiągnięcia założonych celów, niż miałyby to miejsce w przypadku oddzielnych osi dla poszczególnych gałęzi transportu. Koncentracja działań z różnych celów tematycznych przyczyni się do realizacji celu na poziomie osi związanego z poprawą dostępności terytorialnej kraju i zmniejszenia negatywnego

wpływu transportu na stan środowiska naturalnego. Działania podejmowane w ramach danej osi służyć będą również realizacji celów określonych dla osi I. dotyczącej gospodarki niskoemisyjnej

PRIORYTETOWA VI: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego

Oś priorytetowa VI. została ograniczona do jednego priorytetu inwestycyjnego celu tematycznego 6. Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami,, niemniej stanowi integralne uzupełnienie całościowej interwencji podejmowane w obrębie tego celu, dedykowanego szeroko pojętym zasobom (nie tylko środowiskowym, ale również kulturowym). Zrównoważony rozwój zakłada wspieranie efektywnego wykorzystania zasobów zarówno naturalnych, jak i będących wynikiem działalności człowieka, poprzez swoją wartość stanowiących dziedzictwo dla przyszłych pokoleń

Szczególne miejsce zajmuje tu dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne, które taktowane jest kompleksowo, jako integralny element szeroko pojętych zasobów, których efektywne wykorzystanie przynosi wymierne korzyści środowiskowe oraz gospodarcze. Dziedzictwo kulturowe oraz zasoby kultury są ważnym czynnikiem postaw kreatywnych w społeczeństwie, może wpływać na wspieranie działań innowacyjnych wynikających ze zwiększonych kompetencji kulturowych, a tym samym pozytywnie oddziaływać na rozwój gospodarczy. Jednocześnie istotnie wpływa m.in. na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej regionów, determinuje rozwój turystyki, tworzy rynek pracy, kreuje przemysł kultury, a także współokreśla funkcje metropolitalne miast w układach ekonomicznym i przestrzennym.

Dziedzictwo kulturowe należy więc widzieć w szerokim kontekście czynników wspierających rozwój zrównoważony, tak z uwagi na konieczność zachowania i rozwoju jego tkanki materialnej, komplementarnej wobec dziedzictwa naturalnego i przyrodniczego oraz w kontekście związków kultury z celami rozwoju ekonomicznego i społecznego, do których wnosi znaczący wkład.

VI. Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki monitorowania można podzielić na 3 grupy:

Wskaźniki produktu - opisujące rozmiar podejmowanych przedsięwzięć w ramach danego projektu, na przykład liczba zamkniętych dzikich wysypisk.

Wskaźniki rezultatu - związane z bezpośrednimi i natychmiastowymi efektami przedsięwzięcia (projektu). Informują one o zmianach, jakie nastąpiły tuż po wdrożeniu danego przedsięwzięcia. Efekty bezpośrednie mogą być mierzone wartościowo i ilościowo, w tym

ilość zutilizowanych odpadów.

Wskaźniki oddziaływania - opisujące efekty odległe w czasie lub efekty pośrednie nie ograniczające się do korzyści beneficjentów (korzyści zewnętrzne). Pomiar tego typu efektów pośrednich jest tylko częściowo możliwy na wybranych przykładach, dających się zidentyfikować i zmierzyć. Całość efektów pośrednich może nie być jednoznacznie określona, może być jednak szacowana, np. % zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska

Wskaźniki monitorowania projektowanych przedsięwzięć powinny być realne, trafnie dobrane, mierzalne - umożliwiające porównania, wiarygodne i dostępne. Na przykładzie monitorowania działań będzie możliwe tworzenie warsztatu oceny oddziaływania na środowisko. Stworzenie w miarę pełnego indeksu wskaźników monitorowania projektów może stanowić podstawę do określenia monitorowania całego Programu. Powinny być projektowanych przedsięwzięć powinny mieć wpływ na korekty układu priorytetów, opartych na diagnozie stanu istniejącego.

Lista oczekiwanych wskaźników monitoringu:

- liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk
- liczba zmodernizowanych oczyszczalni ścieków
- liczba nowych przyzagrodowych oczyszczalni ścieków
- % zmniejszenia zanieczyszczenia atmosferycznego
- % wzrost świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży
- % wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa dorosłego
- wzrost wielkości terenów chronionych – w ha
- liczba nowopowstałych gospodarstw ekologicznych
- liczba nowopowstałych przedsiębiorstw ekologicznych
- liczba zmodernizowanych kotłowni
- liczba zmodernizowanych kotłowni z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii
- wzrost wielkości terenów leśnych – w ha
- liczba nowopowstałych zbiorników retencyjnych
- liczba wdrożonych programów rolno – środowiskowych

VII Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Niniejszy dokument jest aktualizacją Programu Ochrony Środowiska przyjętego w 2008 roku. Cele polityki ekologicznej GMINY, których osiągnięcie zakłada „Programu ochrony środowiska dla Gminy Czyże na lata 2014-2017 ” są zgodne z celami przyjętymi na szczeblu państwowym (uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 maja 2009 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016”), wojewódzkim („Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podlaskiego na lata 2011-2015”) oraz powiatowym („Program ochrony środowiska dla Powiatu hajnowskiego 2012-2015 z perspektywą do roku 2019”)

Po przeanalizowaniu stanu środowiska naturalnego gminy Czyże w postaci analizy SWOT (szanse, zagrożenia, słabe i mocne strony), wytyczono cele do realizacji w dziedzinie środowiska naturalnego. Przedstawiono również możliwe do pozyskania środki dofinansowujące na zadania z zakresu środowiska. Treść dokumentu zawiera także wskaźniki monitorowania Programu..., które pozwolą na realną ocenę realizacji zamierzonych celów. W tym celu sporządzany jest co 2 lata raport z wykonania programu ochrony środowiska, który przedstawiany jest Radzie Gminy.

W celu określenia skutków realizacji Programu w okresie najbliższych 4 lat sporządzona została Prognoza oddziaływania na środowisko dla Programu ochrony środowiska dla gminy Czyże na lata 2014-2017 zgodnie z art. 46 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.).

Zawartość Prognozy... jest spójna z zakresem przedstawionym w piśmie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 23 maja 2014 roku (znak WOOŚ – I.411.23.2014 A.R) oraz piśmie Wojewódzkiej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Białymstoku z dnia 14 maja 2014 roku (znak NZ.052357.2014).